

ONDERWIJSVISITATIE

vertaalkunde

Een onderzoek naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding
vertaalkunde aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

23 december 2004

voorwoord

De visitatiecommissie van de opleiding vertaalkunde brengt met dit rapport verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in 2003 heeft verricht naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding vertaalkunde in Vlaanderen.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogeschool en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren.

De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie.

De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan.

Tevens is de VLHORA bijzondere dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Luc Van de Velde
secretaris-generaal

Roland Vermeesch
voorzitter

inhoudsopgave

---

voorwoord.....	2
de visitatie vertaalkunde	4
1 inleiding.....	4
2 de visitatiecommissie	4
2.1 samenstelling.....	4
2.2 taakomschrijving	5
2.3 werkwijze	5
2.3.1 voorbereiding	5
2.3.2 bezoek aan de instelling	5
2.3.3 rapportering	6
bevindingen en aanbevelingen.....	7
1 de visitatie vertaalkunde in Vlaanderen	7
1.1 algemene bevindingen en aanbevelingen.....	7
1.2 conclusie.....	9
2 terugmeldingsrapporten	10
2.1 Erasmushogeschool Brussel	10
2.1.1 bespreking van de thema's	10
2.2 Hogeschool Antwerpen.....	20
2.2.1 bespreking van de thema's	20
2.3 Hogeschool Gent	31
2.3.1 bespreking van de thema's	31
2.4 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.....	42
2.4.1 bespreking van de thema's	42
2.5 Lessius hogeschool	51
2.5.1 bespreking van de thema's	51
bijlagen	61
curriculum vitae van de visitatieleden	61
thema's van het zelfevaluatierapport	62
bezoekschema.....	68
afkortingen	69

de visitatie vertaalkunde

---

1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de opleiding vertaalkunde, die zij in 2003 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

De opleiding is een twee-cycli-opleiding die aangeboden wordt door vijf hogescholen: Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent, Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en Lessius hogeschool.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

2 de visitatiecommissie

2.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld door de Raad van Beheer van de VLHORA in zijn vergadering van 10 juni 2002.

De commissie is als volgt samengesteld:

voorzitter

- Jean Klein

secretaris

- Frans De Laet

leden

- Elisabeth Freudenstein-Weijer
- Eugenia Knops
- Ton Naaijken

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

2.2 taakomschrijving

De visitatiecommissie heeft als taak op basis van het door de hogeschool opgestelde zelfevaluatierapport en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, na te gaan in hoeverre de kwaliteit van de onderwijsprocessen van de opleiding, geconcretiseerd in 15 thema's, beheerst wordt en aanbevelingen te formuleren om te komen tot kwaliteitsverbetering binnen de betrokken opleiding.

Voor de thema's van de zelfevaluatie, zie bijlage 2.

2.3 werkwijze

2.3.1 voorbereiding

De visitatiecommissie werd geïnstalleerd op 18 februari 2003. Tijdens deze vergadering werd de handleiding van het visitatieproces toegelicht.

In de installatievergadering heeft de commissie de bezoekdagen vastgelegd, het bezoekschema opgesteld en de wijze van voorbereiding van het bezoek besproken.

Vóór de bezoeken heeft de commissie de zelfevaluatierapporten en de toegestuurde bijlagen geanalyseerd om zich een beeld te vormen van de opleiding en van de kwaliteitszorg ervan. De commissie kwam steeds samen vóór elk bezoek aan een hogeschool. Op die voorbereidende vergadering werden individuele bevindingen en commentaar uitgewisseld en werden de elementen gebundeld, waarvoor tijdens de bezoeken verduidelijking zou worden gevraagd.

2.3.2 bezoek aan de instelling

Tijdens het bezoek heeft de commissie gesprekken gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij het onderwijs in de opleiding vertaalkunde. De gesprekken zijn een goede aanvulling geweest op het zelfevaluatierapport en werden door de commissie als open ervaren.

Tijdens het bezoek werd in de mogelijkheid tot bijkomende gesprekken voorzien. Deze mogelijkheid kon worden gebruikt zowel op verzoek van personen uit de bezochte instelling als op verzoek van de visitatiecommissie.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, cursussen, voorbeelden van examenvragen, van afstudeerwerken en van stagewerken.

Tevens werd een bezoek gebracht aan de gebouwen en de infrastructuur.

Het bezoek werd afgesloten met een mondelinge rapportering aan de beleidsverantwoordelijken, waarin de commissie haar eerste bevindingen van de visitatie weergaf.

Voor het bezoekschema, zie bijlage 3.

2.3.3 rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces legt de commissie haar bevindingen en aanbevelingen vast in een terugmeldingsrapport per bezochte instelling en in een globaal openbaar rapport voor de opleiding in Vlaanderen.

Dit rapport werd door de voltallige commissie¹ becommentarieerd en op punt gesteld in november 2004.

De opleiding heeft de gelegenheid gekregen om op dit rapport te reageren. Voor zover de commissie zich kon terugvinden in de opmerkingen van de hogeschool, werden ze verwerkt in het rapport. De commissie heeft de opleiding op de hoogte gebracht van haar beslissing terzake.

---

¹ In de loop van het visitatieproces werd mevrouw Knops aangesteld als docent in het departement vertaalkunde van de Erasmushogeschool Brussel. Mevrouw Knops heeft de VLHORA en de commissie hiervan op de hoogte gebracht. Mevrouw Knops heeft niet deelgenomen aan het visitatiebezoek van de Erasmushogeschool Brussel. In overleg met de nog te visiteren hogeschool, heeft Mevrouw Knops wel deelgenomen aan het bezoek van de Hogeschool Gent. Mevrouw Knops heeft deelgenomen aan de bespreking van het visitatierapport voor wat betreft de hogescholen die zij bezocht heeft.

bevindingen en aanbevelingen

---

1 de visitatie vertaalkunde in Vlaanderen

1.1 algemene bevindingen en aanbevelingen

De algemene bevindingen en aanbevelingen die hierna volgen, hebben betrekking op de opleiding Vertaler-Tolk in haar geheel en sluiten de opdracht van de commissie af.

Het is duidelijk dat de VLHORA en de hogescholen de bepalingen van het decreet in praktijk hebben gebracht. Beoogd worden onder meer betere informatie en communicatie, grotere autonomie, meer doorzichtigheid en permanente kwaliteitszorg. Kwaliteitszorg is inherent aan de deontologie van elke onderwijsvorm, maar de controle daarover neemt met de visitaties een nieuwe vorm aan.

Alle scholen bevonden zich op het moment van de visitaties in een dubbele overgangperiode. Enerzijds zijn er in een recent verleden curriculumaanpassingen doorgevoerd, waardoor afgestudeerden en vertegenwoordigers uit het werkveld zich nog moeilijk konden uitspreken over een aantal programmaonderdelen (bijvoorbeeld computerondersteund onderwijs), anderzijds werd met betrekking tot de overschakeling van de kandidaat/licentiaat-structuur naar de bachelor/master-structuur door de scholen herhaaldelijk gewezen op de komende veranderingen. Dit gaf soms aanleiding tot misverstanden en zelfs tot onjuiste kritiek in de terugmeldingsrapporten zoals bijvoorbeeld negatieve bedenkingen bij actuele toestanden die door de hogescholen denkend aan de toekomst als niet correct werden bestempeld.

De visitaties werden door de verschillende hogescholen goed voorbereid. De commissie heeft kunnen rekenen op de bereidwillige medewerking en volle steun van allen die bij het initiatief betrokken waren. Er werd door de commissieleden wel op aangedrongen, gedurende de bezoeken het voorgelegde schema zo stipt mogelijk te volgen ten einde alle gesprekspartners de nodige spreektijd te waarborgen. De commissie wenst te onderstrepen dat binnen het tijdsbestek van twee dagen alleen de structurele en niet de inhoudelijke kwaliteitszorg kon worden nagegaan. Voor de vastgestelde nuances per hogeschool wordt verwezen naar de afzonderlijke rapporten.

Een strijdvrage, althans in Europese context, is de keuze van de Vlaamse regering voor de eenjarige master. In het geval van de vertaler-tolk moet duidelijk worden gesteld, dat gespecialiseerde vertalers en conferentietolken niet in één academiejaar kunnen worden opgeleid. Er moet dus na de eenjarige master een supplementair jaar worden georganiseerd. Op het ogenblik van onze bezoeken verkeerden de scholen nog in het ongewisse over de uiteindelijke uitkomst voor dit probleem. Wordt er een tweede master na een eerste master in het leven geroepen of wordt het gespecialiseerd vertalen en conferentietolken in een postgraduaat ondergebracht?

De commissie stelt zich vragen bij de enquêtes over de studiemeting. Zoals momenteel georganiseerd is het onmogelijk enige waarde van betekenis te hechten aan de voorgelegde resultaten. Meerdere factoren zijn daarvoor verantwoordelijk: er kan niet met zekerheid van worden uitgegaan dat elke student dagelijks trouw zijn studietijd noteert; studietijd in relatie tot studieresultaat is daarenboven persoonsgebonden. Als een dergelijk onderzoek gewenst is, wordt het beter op gelijkaardige wijze en met identieke parameters in de vijf opleidingen georganiseerd.

Zowel bestuurlijk als financieel hebben sommige opleidingen het moeilijker dan andere. Dat heeft te maken met de samenstelling (grootte) van de hogeschool. Het aantal departementen bepaalt in belangrijke mate de soepelheid van het dagelijks beheer en de besluitvorming. Hoewel overal het gebrek aan financiële ruimte wordt onderstreept, beschikken toch enkele opleidingen over meer middelen dan andere. De commissie heeft dat onder meer aan de kwaliteit of de staat van de infrastructuur vastgesteld.

De begeleidingscoëfficiënt ligt met 1.2 in vergelijking met andere disciplines (kunst – industrieel ingenieur) om voor de commissie onduidelijke redenen laag. De VLHORA dient uit te maken of de financiële ondersteuning van de opleidingen vertaler-tolk toereikend is. Elkaar opvolgende bezuinigingsmaatregelen binnen de hogescholen in het kader van de bevroren enveloppe hebben belangrijke gevolgen gehad:

- Via een curriculumaanpassing (zie supra) is het aantal contacturen gedaald: de kennisverwerving gebeurt óf trager óf onvollediger.
- Het onderwijzend personeel wordt met administratief werk belast ten koste van de onderwijskwaliteit en de tijd die aan onderzoek kan worden besteed. Het onderwijzend personeel verzorgt bovenal kwalitatief onderwijs en draagt door middel van onderzoek bij tot de verbetering daarvan. Het gevaar van het burning out-effect is niet ondenkbeeldig.
- De internationalisering van de hogescholen verloopt niet zoals het hoort. Toegegeven, de hogescholen worden hier geconfronteerd met een handicap: elders in Europa en de wereld wordt het Nederlands niet vaak als studie aangeboden. Willen de Nederlandstalige vertalers- en tolkopleidingen hun gaststudenten goed begeleiden, om aldus voor de eigen studenten de uitwisselingsmogelijkheden veilig te stellen, dan moeten daarvoor door de opleiding zelf alweer financiële inspanningen worden geleverd. Talen uit voormalig Oost-Europa en andere nieuwe EU-lidstaten in het basisprogramma opnemen verdient aanmoediging, maar de studenten uit Polen, Hongarije, Tsjechië, Litouwen, ... die naar Vlaanderen komen, verlangen wel een aangepast programma.

Door de herziening en de aanpassing van het curriculum om vermelde redenen was het voor menig lid van het onderwijzend personeel niet eenvoudig, zekere gewijzigde aspecten van de opleiding te beoordelen. Hetzelfde gold nog meer voor de afgestudeerden die vaak commentaar leverden bij niet langer bestaande situaties. Het is ook duidelijk dat er nog geen efficiënt evenwicht is bereikt tussen de top-down- en de bottom-up-organisatie.

De commissie betreurt, dat althans op het ogenblik van de bezoeken, er geen basisfinanciering voor onderzoek in de enveloppe opgenomen was.

Sommige departementen claimen meer overleg tussen de vijf hogescholen met betrekking tot de kwaliteit van bijvoorbeeld de tolkopleiding. Het staat de departementen uiteraard vrij daarover zelf te beslissen. De commissie waarschuwt niettemin voor de ongenueanceerde, financieel opgelegde fusies van departementen met verlies van jarenlang verworven know-how en erkenning.

De commissie steunt de vraag van de vijf hogescholen om een doctorale opleiding in het leven te roepen. Vooral in het licht van de gevraagde academisering is dit initiatief wenselijk. De vertaler-tolkopleiding is geen filologenopleiding. Gevaarlijk is wanneer via de academisering de expertise van professionele vertalers en tolken tot een minimum wordt teruggebracht en de kern van de opleiding wordt overgelaten aan doctores filologen, omdat het academisch niet anders kan.

De commissie stelt de VLHORA voor, te peilen naar de positie van het vreemde talen-onderricht in het secundair onderwijs. Onbetwistbaar heeft het taalniveau van de retoricaleerling zijn invloed op het niveau van elke nieuwe instroom in het hoger onderwijs. Het talenaanbod in het secundair onderwijs moet worden onderzocht.

Met betrekking tot het zelfevaluatie-rapport moet de VLHORA preciezer richtlijnen uitstippelen. Het was voor de commissie geen eenvoudige opdracht, enige leidraad te vinden in rapporten die volgens verschillende structuren (TRIS – PROZA – EFQM...) zijn opgesteld. De VLHORA-documenten “Visitatie van de opleidingen – handleiding” en “Visitatie van de opleidingen – werkdocumenten” bevatten veel overlappingsen, wat het correct onderbrengen van gegevens bij de 14 thema’s niet in de hand werkt. Wat de rapporten van de commissie zelf betreft, moet worden aangestipt dat geen enkele VLHORA-richtlijn of –model werd aangereikt. Bij voorkeur zou de VLHORA het secretariaat van de visitatiecommissie moeten verzorgen om vergelijkbare rapporten te verkrijgen.

Het is van ontegensprekelijk belang er de opleidingen toe te bewegen, de balans op te maken van hun aanbod, organisatie en activiteiten. In deze zin is de kwaliteitscontrole een verhelderend instrument.

1.2 conclusie

De commissie wenst de uitstekende motivatie van directies, onderwijzend, administratief en technisch personeel te benadrukken, niettegenstaande het personeelsbestand de jongste jaren om diverse redenen is teruggelopen en de taakbelasting voortdurend toeneemt.

De kwaliteit van zowel moedertaal- als vreemde taalbeheersing wordt door afgestudeerden en vertegenwoordigers van het werkveld geroemd en als sterkste punt naar voren gebracht.

Er kon worden vastgesteld dat binnen de opleidingen overleg wordt gepleegd in verband met de ontwikkeling van de programma’s naar de toekomst toe. De visie groeit.

2 terugmeldingsrapporten

2.1 Erasmushogeschool Brussel

inleiding

De Erasmushogeschool Brussel bestaat uit tien departementen: Communicatie, Gezondheidszorg, Horteco, Hotel & Toerisme, Industriële Wetenschappen en Technologie, Koninklijk Conservatorium Brussel, Lerarenopleiding, RITS, Sociaal-Agogisch werk en Toegepaste Taalkunde.

Na de kandidaturen hebben de studenten de keuze tussen de opleiding vertaler en de opleiding tolk.

De Erasmushogeschool Brussel is toegetreden tot de Universitaire Associatie Brussel.

2.1.1 bespreking van de thema's

2.1.1.1 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

sterke punten

Het stimuleringsfonds en het fonds voor doctores spoort jonge docenten aan tot doctoreren en draagt uiteraard bij tot de graad van academisering.

De zin voor kwaliteitszorg wordt ook bevestigd door de centrale diensten van de hogeschool (opleidingsevaluaties via het EFQM-systeem). Deze initiatieven hebben ook aanleiding gegeven tot de organisatie van zogenaamde kwaliteitszorgvergaderingen.

De organisatie van de jaarlijkse onderwijsinnovatiedag heeft tot enkele nuttige initiatieven geleid.

aandachtspunten

De gevolgen van de fusie zijn bijzonder zwaar geweest voor de Erasmushogeschool Brussel en de opleiding Vertaler-Tolk. De vaststelling dat voor sommige talen 1 tot 2 docenten de verantwoordelijkheid van de opleiding moeten dragen, doet vragen rijzen over de werkdruk en de gevolgen hiervan op de geboden kwaliteit.

Binnen de associatie met de VUB (de kleinste in Vlaanderen) bestaat een gestructureerde beleidsontwikkeling. De Erasmushogeschool Brussel moet ervoor zorgen dat ze binnen het statuut van de UAB (Universitaire Associatie Brussel) haar eigen identiteit kan bewaren en verder kan ontplooiën.

De samenwerking met de VUB - voorlopig op het stuk van de keuzevakken en de taallessen aan het Instituut voor Taalonderwijs (ITO) - verloopt vooralsnog weinig soepel (er zijn bijvoorbeeld geen afspraken over lessenroosters).

Het aantal algemene vakken moet ernstig worden opgedreven om het academische karakter te kunnen waarborgen.

Mogelijk kan het gebrek aan verloren expertise worden opgevangen door enkele inleidende colleges die door specialisten worden gegeven en extra vergoed worden via de werkingskosten.

commentaar

Op hogeschoolniveau wordt nu een analyse gemaakt van de opleidingskosten, zodat het allocatiesysteem tussen de departementen op termijn eventueel kan worden bijgestuurd.

Ook lijkt het initiatief van de specialisatieprofielen een behoorlijke poging om problemen op te lossen.

2.1.1.3 personeel

sterk punt

De opleiding experimenteert met andere manieren van vertaalonderwijs, met name door specialisatieprofielen te ontwikkelen en technologie op een gerichte manier in te zetten.

aandachtspunten

De vertaal- en tolkopleiding heeft erg onder de fusie te lijden gehad: een daling van het personeelsbestand met nagenoeg 40% is nadelig voor alle facetten van de opleiding (minder specialisaties, minder moedertaalsprekers, afvoeren van talencombinaties, ...). Van de lesgevers wordt nu meer dan ooit polyvalentie en pluridisciplinariteit verwacht. Op academisch niveau is dat een moeilijk invulbare ambitie.

Voor de tolkopleiding zijn native speakers een onbetwistbare noodzaak. Via de werkingsmiddelen kunnen contractuele medewerkers worden geëngageerd.

Dankzij een doeltreffende organisatie - maar met openingstijden van slechts een halve dag - weet het ATP zich te redden.

Er bestaat een discrepantie tussen het vooruitstrevende ICT-beleid en de vaardigheid van sommige docenten om dat om te zetten in hun didactiek.

commentaar

Tijdelijke lesgevers worden elk jaar geëvalueerd door de vakgroep. Voor vastbenoemden geschiedt die beoordeling via functioneringsgesprekken. Ook de studenten hebben het recht zich uit te spreken over hun lesgevers. Dat bewijst de goede wil, maar is geen oplossing voor de verloren expertise. De vele reacties onderstrepen de moeilijkheden voor een lesgever om bijvoorbeeld met bepaalde tools te werken.

Het is moeilijk om de teamgeest te bewaren met 40 % minder OP-leden dan een aantal jaren geleden. Daar slaagt de opleiding voorlopig evenwel in.

2.1.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

sterke punten

Het departement Toegepaste Taalkunde is momenteel behoorlijk gehuisvest.

De ICT-infrastructuur en de toegankelijkheid ervan (1 computer per 3 studenten) zijn een onbetwistbaar pluspunt.

aandachtspunt

Sinds 1997 heeft het departement Toegepaste Taalkunde van de Erasmushogeschool Brussel reeds 24 % aan financiële middelen ingeboet en is het onderwijzend personeel met 40 à 50 % ingekrompen. De OBE van 1,2 speelt daarbij een belangrijke rol. Het centrale bestuur van de hogeschool past tevens het principe van de 'rechtvaardige retour' toe. Dat is in het geval van de Toegepaste Taalkunde nefast en maakt het des te moeilijker het vroegere niveau opnieuw te bereiken.

commentaar

Om - financiële - redenen wordt overwogen de opleiding te verhuizen naar de VUB-campus. Het staat buiten kijf dat dit de contacten met bijvoorbeeld de faculteit Letteren en Wijsbegeerte zal vergemakkelijken. De Erasmushogeschool Brussel moet er echter op blijven letten dat het departement Toegepaste Taalkunde zijn eigen identiteit bewaart en dat ze de sterke opleidingselementen niet lijdzaam laat overgaan in Letteren en Wijsbegeerte.

2.1.1.5 onderwijsdoelstellingen

sterk punt

De oprichting van een opleidingscommissie is een verdienstelijk en interessant idee.

aandachtspunten

Wat de tolkopleiding betreft, staat de opleiding voor de keuze: ofwel een master conferentietolken aanbieden, ofwel een master liaison- of bedrijfstolken. Beide programma's' parallel aanbieden maar bekronen met eenzelfde diploma is niet correct en onverdedigbaar. Dit geldt ook voor de huidige hybride oplossing.

De kwalificatie 'intern certificaat tolken' aan het einde van het derde jaar leidt tot spraakverwarring en mogelijk oncorrect gebruik, zelfs al wordt het uitsluitend gezien als voorwaarde voor toelating tot de tolkopleiding in het vierde jaar.

2.1.1.6 opleidingsprogramma

sterke punten

De werkgroep 'vakoverschrijdende disciplines' tracht in de licenties de integratie van de algemene vakken uit de kandidaturen te bevorderen. Dit proces verloopt geleidelijk, maar wordt nauwkeurig gevolgd.

De resultaten van projectonderwijs worden voorgelegd aan externe deskundigen voor feedback. Dat is een intelligente en wetenschappelijk verantwoorde aanpak.

aandachtspunten

Het huidige tolkenprogramma moet in het licht van de BA/MA-structuur opnieuw bekeken worden.

De vakgroepoverschrijdende projecten verlopen voorlopig nog wat stroef. De gemeenschappelijke introductieles blijkt goed ontvangen te worden. Daarna echter lijkt elke taalgroep zijn eigen weg te volgen. Er is nog een gebrek aan overleg over de aanpak, de werkzaamheden binnen de taalgroepen en de evaluatiewijze. De unieke (gemeenschappelijke) database wordt als een te magere compensatie aangevoeld.

Er wordt naar gestreefd vertaaltools te introduceren in de verschillende opleidingsonderdelen. Van sommige lesgevers worden nu 'bijscholings'-inspanningen verwacht.

De studenten uit de licenties zijn van mening dat ze te weinig gemotiveerd worden om te spreken. De verbale communicatieve vaardigheden worden voor sommige talen niet genoeg geoefend.

De tolkstudenten vinden dat er in de eerste licentie te weinig tolkuren zijn.

commentaar

De terugval van het aantal uren algemene vakken laat wel sporen na bij de programmahervorming. Zowel voor tolken als vertalers wordt een gemis aan algemene kennis genoteerd. Deze situatie kan mogelijk worden verholpen via gastdocenten.

Er bestaat een concrete vraag naar uitbreiding van het pakket aan mondelinge beheersing van de vreemde talen. De bedoeling is wel de contacturen in de toekomst meer te wijden aan taalproductie en de grammaticaverwerving en dergelijke te verzekeren via ICT. De resultaten daarvan moeten evenwel worden afgewacht. Het initiatief verdient alleszins de nodige steun.

De taalverwerving van de C-taal is tijdsrovend.

2.1.1.7 werkveldervaring en afstudeerwerk

sterke punten

De lessen 'solliciteren' worden door alle betrokkenen als een degelijke voorbereiding op het beroepsleven beschouwd.

Het ICT-onderdeel wordt door het werkveld als een belangrijke meerwaarde aangestipt.

Het idee van een door deskundigen geëvalueerde stage voor de studenten in de tolkopleiding is zeker verantwoord.

aandachtspunten

Is 30 à 35 bladzijden vertaling voldoende representatief als eindwerk? In vergelijking met andere opleidingen Vertaler-Tolk lijkt dat wat karig.

De stage voor studenten in de vertaalopleiding wordt voorlopig op vrijwillige basis georganiseerd, namelijk tijdens de vakanties of in de vrije tijd. Er moet – in het licht van de BA/MA-hervorming - werk worden gemaakt van een verplichte stage. Ervan uitgaan dat sommige studenten in de bedrijven een minder goede indruk nalaten over de opleiding, is geen reden om de meerderheid van de studenten een correcte integratie in het beroepsleven te ontzeggen. De meeste vertegenwoordigers van het werkveld zijn tevreden over het werk van de studenten.

commentaar

Er heerst verdeeldheid over de 'vrijheid' bij de keuze van de scriptie. Tips kunnen misschien beter in brochurevorm worden aangeboden in plaats van ad valvas.

Een van de knelpunten voor de geïstitutionaliseerde organisatie van een stage is de taakbelasting van het onderwijzend personeel. De hogeschool zou hier een oplossing voor moeten vinden.

De stage laten aansluiten bij de scriptie lijkt een prima idee. Het stageverslag als deel van het eindwerk aanvaarden valt echter af te raden.

2.1.1.8 internationalisering

sterke punten

De opleiding heeft in het verleden een uitgebreid uitwisselingsnetwerk opgebouwd. De docentenmobiliteit zorgt ervoor dat de studenten ook vandaag nog een initiatie in een ruim aantal vreemde talen kunnen krijgen. In een extra vijfde jaar kunnen zij hun taalkennis doeltreffend versterken.

Voor inkomende gaststudenten neemt de opleiding deel aan het programma BRUNET. Bij terugkeer uit het buitenland na een uitwisselingsverblijf worden de studenten opnieuw voortreffelijk geïntegreerd in het lopende academiejaar.

Er wordt naar gestreefd de eigen studenten individueel uit te zenden, wat voor de student een totale immersie betekent en de zelfontplooiing bijzonder stimuleert.

aandachtspunten

Door de daling van het aantal studenten wordt voorlopig het minimale uitwisselingsquorum niet meer bereikt. Studenten krijgen wel de gelegenheid een vijfde jaar aan een buitenlandse universiteit te studeren. Toch blijft het opletten om de internationale contacten niet te verliezen.

Lesgevers die aan de uitwisselingsprogramma's deelnemen, moeten hun lessen inhalen, wat op de duur wellicht demotiverend werkt.

2.1.1.9 leersituatie

sterke punten

De bereidwilligheid, het werk in kleine groepen, de begeleiding en het praktische karakter van de opleiding scoren hoog bij de studenten.

De studiebelasting, de lessen- en examenroosters en de leerstofspreiding houden geen extra studiemoeilijkheden in.

Voor de examenperiode wordt eerst een proefrooster aangeboden, waar zowel docenten als studenten aanpassingen aan kunnen aanbrengen.

aandachtspunt

Een echt studietijdonderzoek werd nog niet verricht.

2.1.1.10 toetsing en evaluatie

sterke punten

Het integratieproces met module-inbouw in de kandidaturen getuigt van zin voor pedagogische verantwoordelijkheid. De nieuwe onderwijsmethode wordt bovendien gekoppeld aan een strikte evaluatie. Dit kan de student inderdaad helpen bij het zoeken naar een doeltreffende studiemethode. Ook biedt deze aanpak de mogelijkheid de progressie binnen eenzelfde vakdiscipline beter te volgen.

Om de evaluatie te objectiveren worden evaluatieformulieren voor de tolkexamens, de permanente evaluatie en de scripties gebruikt.

aandachtspunten

Er is te weinig overleg over de methodologie van vertaal oefeningen.

De evaluatie wordt als zeer lesgevergebonden ervaren.

Voor de studenten is het nog wel wennen aan de 'permanente evaluatie' en de compensaties. Voor sommigen is het onduidelijk wanneer een cijfer definitief telt.

commentaar

Er kunnen vragen worden gesteld bij de verplichting voor studenten om alle oefeningen te maken die worden aangeboden via Blackboard. Vooral de 25 % aftrek van het examencijfer Nederlands voor diegenen die de oefeningen helemaal niet maken, is niet rechtvaardig.

2.1.1.11 studie- en studentenbegeleiding

sterke punten

De studenten hebben zich via een speciale enquête kunnen uitspreken over de opleiding in alle facetten.

De overgang van secundair onderwijs naar hoger onderwijs wordt dank zij de introductieweek en de openingscolleges niet als een drempel aanvoeld. Er volgt ook onderzoek van de studenteninstroom met de bedoeling een student in zijn studietraject te kunnen volgen en helpen.

De studenten kunnen meestal rekenen op enthousiaste lesgevers die altijd klaarstaan voor hulp en raad.

2.1.1.12 studeerbaarheid en studierendement

sterke punten

De kleinschaligheid garandeert grote toegankelijkheid tot de lesgever en wordt ten zeerste op prijs gesteld.

De ombudsdiensten functioneren voortreffelijk. Er worden zelfs speciale infosessies, bijvoorbeeld over faalangst, georganiseerd.

De studenten onderstrepen de goede politiek van inzage in examenstukken en de nuttige feedback die ze daarbij krijgen.

De integratie van het ICT-luik in de opleiding en de ontwikkeling van zelfstudieprogramma's bieden de student ruime bijspijsmogelijkheden tot verbetering van het eigen rendement. De opleiding Vertaler-Tolk van de Erasmushogeschool Brussel was de eerste die met cursussen werkte die door Blackboard worden ondersteund.

aandachtspunten

Door het wegvallen van de sociale assistente (maatschappelijk werkster) wordt in grotere mate een beroep gedaan op de ombudsdienst, met alle gevolgen van dien voor hun taakbelasting.

Sommige afgestudeerden zijn vragende partij voor meer lessen recht en geschiedenis.

2.1.1.13 afgestudeerden

sterke punten

De afgestudeerden spreken met lof over de kwaliteit van de colleges Nederlands en het ICT-onderdeel.

Van de lesgevers wordt voornamelijk de openheid en bereidwilligheid aangehaald.

aandachtspunten

Een minpunt is het gebrek aan ervaring met deadlines.

De vermindering van het aantal contacturen algemene vakken en de verdwijning van de native speakers worden ten zeerste betreurd.

De tolken hebben niet het gevoel klaar te zijn voor de beroepsmarkt (door te weinig praktijk). De opleiding moet naar een hoger niveau worden getild.

Het ontbreken van een georganiseerde en geïntegreerde stage vinden veel afgestudeerden onbegrijpelijk.

De uitwisselingen moeten meer gestimuleerd worden.

2.1.1.14 maatschappelijke dienstverlening

sterke punten

Het Centrum voor Vaktaal en Communicatie (CVC) organiseert geregeld seminars en bijscholingen voor een gespecialiseerd publiek. Het initiatief oogst behoorlijke bijval en draagt bij tot de naambekendheid van de opleiding en de hogeschool.

De opleiding heeft een Nederlandse tolkonderwijsmodule ontwikkeld die momenteel aan een aantal buitenlandse universiteiten wordt gebruikt.

2.1.1.15 onderzoek

sterke punten

De opleiding heeft zowel binnen de hogeschool (RADO, de Raad voor Dienstverlening en Onderzoek) als daarbuiten (EU) een indrukwekkend aantal projecten opgezet en binnengehaald.

Het wetenschappelijk onderzoek gebeurt op het vlak van het onderwijs: projecten inzake taalverwerving, taalevaluatie,...

aandachtspunten

Als de academiseringsfondsen in de toekomst zullen worden verdeeld volgens de OBE, dan zal de opleiding Vertaler-Tolk van de Erasmushogeschool Brussel waarschijnlijk opnieuw met een weinig riante situatie worden geconfronteerd.

Vaktaalig onderzoek en doorgedreven specialisatie verdienen meer stimulans vanwege alle lesgevers.

commentaar

Dank zij de academiseringsgelden is de opleiding in de toekomst wel elk jaar zeker van bepaalde fondsen, maar vroeger slaagde de opleiding erin om veel projecten door de RADO goedgekeurd te krijgen, waardoor er in de praktijk meer geld voor onderzoek beschikbaar was.

2.2 Hogeschool Antwerpen

inleiding

De opleiding vertaalkunde wordt aangeboden door het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken (HIVT). Sinds 1994 vormt het HIVT een departement van de Hogeschool Antwerpen. De hogeschool bestaat uit zeven departementen: Audiovisuele en Beeldende Kunst, Muziek en Podiumkunsten, Gezondheidszorg, Bedrijfskunde/Lerarenopleiding/Sociaal Werk, Industriële Wetenschappen en Technologie, Ontwerpwetenschappen en Vertalers-Tolken, verspreid over vier locaties (Antwerpen, Mechelen, Lier en Turnhout).

Na de kandidaturen hebben de studenten de keuze tussen de opleiding vertaler en de opleiding tolk.

De Hogeschool Antwerpen maakt deel uit van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen.

2.2.1 bespreking van de thema's

2.2.1.1 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

sterke punten

Het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken (HIVT) spant zich in om de lange en solide traditie in het domein van de opleidingen vertaler-tolk (cf. de nationale en internationale weerklank) te houden, te onderhouden en te vernieuwen. De gediplomeerden worden door het werkveld gewaardeerd.

De beleids- en onderwijsvisie en –vernieuwing worden in tal van werkgroepen en commissies voorbereid en zorgvuldig onderzocht.

aandachtspunten

Het HIVT is in 1961 ontstaan uit de Rijkshandelshogeschool en genoot lange tijd een gunstig statuut met onder meer een bibliotheek die was geïntegreerd in een universitaire infrastructuur, samenwerking met docenten uit andere faculteiten zoals de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en ze genoot heel wat populariteit bij Nederlandse studenten.

Dat is sindsdien veranderd. De breuk van de band tussen het HIVT en het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA), als gevolg van de uitvoering van het hogescholendecreet uit 1994 betekende een schok op het vlak van de opleiding en het onderzoek, zodat wel eens twijfel over de graad van academisering dreigde te bestaan. Er moet nu naar worden gestreefd om in de associatie met de Universiteit Antwerpen het academische karakter van de opleiding te bestendigen.

De activiteiten van talrijke werkgroepen en commissies, die bijdragen tot de beleids- en onderwijsvernieuwing, zijn tijdrovend en energieslopend. De taakbelasting van de lesgever neemt toe. Bovendien geschiedt de informatiedoorstroming niet steeds op performante wijze.

commentaar

De commissie stelt vast dat de participatie in het aanzienlijke aantal werkgroepen en commissies tot overadministratie en tot desinteresse kan leiden, al blijven de docenten ervan overtuigd dat ze op deze manier de mechanismen van de hogeschool beter kunnen begrijpen en meer efficiency kunnen bereiken.

2.2.1.2 personeel

sterke punten

Met 20 doctores op 54 OP beschikt het HIVT over een belangrijk aandeel aan wetenschappelijk opgeleide lesgevers.

Vandaag wordt bij elke nieuwe indienstneming nauwkeurig rekening gehouden met de specificiteit van de vacature. De jongste tijd zijn er meer licentiaat vertalers als lesgevers aangetrokken voor de vertaaldisciplines.

Lesgevers in de tolkopleiding zijn hoofdzakelijk AIIC-conferentietolken (Association Internationale des Interprètes de Conférence).

Het OP beschikt over goede mogelijkheden tot bijscholing of deelname aan colloquia.

Er is een grote betrokkenheid van het personeel met een hoofdopdracht op het HIVT.

aandachtspunten

De studentenaantallen nemen sinds de academiejaren 1999-2000 en 2001-2002 opnieuw toe en dat is bemoedigend. Het verlies van 10,07 FTE tussen 1995-1996 en 2001-2002 moet inderdaad onder controle worden gebracht. Hoe komt het dat bij een stijgend studentenaantal (groei tussen 1999-2000 en 2001-2002 = 33 studenten) het OP-begeleidingscijfer in dezelfde periode is gedaald met 3,18 FTE?

Het gevolg van deze ontwikkeling is de toename van de taakbelasting van het personeel, die voor een halve opdracht OP in een extreem geval oploopt tot 113 % (in absolute cijfers). Voor docenten met een volledige opdracht bedroeg de taakbelasting tussen 120 % en 170 %. Alleen in grotere vakgroepen komt men tot een redelijker werkvolume. Vooral het aantal vergaderingen weegt vaak zwaar.

De promotiestop moet opnieuw bekeken worden. De afwezigheid van loopbaanplanning werkt ontmoedigend en demotiverend.

Voor een doeltreffender integratie van jonge/nieuwe lesgevers moet worden overwogen of mentorschap geen oplossing biedt. Hulp of advies van een collega met langere ervaring worden tot spijt van geïnteresseerden enkel occasioneel aangeboden.

Ook voor het ATP neemt de werklast steeds toe. De docenten wijzen terzake op de veeleisende administratie.

2.2.1.3 materiële en financiële randvoorwaarden

sterke punten

Het gebouw waarin het HIVT is gehuisvest, straalt stijl, karakter en klasse uit.

De bibliotheek biedt alles voor een aangenaam verblijf en wordt dank zij een aangepast budget goed geactualiseerd.

Het zelfstudielandschap (gloednieuw) betekent een welkome meerwaarde voor de infrastructuur.

De uitbreiding van het computerpark biedt een mogelijkheid tot aanpassing van het onderwijs aan de nieuwe technologische ontwikkelingen.

De mensa is studentvriendelijk ingericht.

aandachtspunten

De brandveiligheid verdient aandacht.

Het OP heeft dringend eigen werkruimten nodig.

De bevroren enveloppe zet ook het personeel onder druk. Door gebrek aan middelen hebben vroeger reeds docenten het HIVT (moeten) verlaten. Er wordt gezegd dat er inhoudelijke keuzes moeten worden gemaakt. In de praktijk komt dat vaak neer op afschaffingen en afvloeiingen.

commentaar

Ondanks duidelijk plaatsgebrek wordt het HIVT niet opgenomen in de nieuwe campus van de hogeschool. Tijdens de mondelinge afsluiting van de visitatie werd gesuggereerd dat de binnenpleintjes konden worden overkoepeld en tot behoorlijk uitgeruste werkkamertjes voor het personeel worden omgebouwd. Een andere mogelijkheid is over een deel van de ruimte te kunnen beschikken die momenteel door het theater wordt ingenomen.

2.2.1.4 onderwijsdoelstellingen

sterke punten

De vertaal- en tolkopleidingen zijn realistisch opgevat:

- van de tolk mag worden aangenomen dat hij daadwerkelijk zal/wil tolken in het beroepsleven. De eisen voor deze opleiding kunnen vrij precies worden geformuleerd;
- de vaststelling dat slechts een beperkt percentage van de afgestudeerden in hoofdzaak vertaalt, impliceert dat de algemene basisvorming uitermate belangrijk is.

Er wordt naar gestreefd het competentiegericht leren te implementeren.

Dank zij de investeringen in informatica kan een hoog technologisch niveau worden gewaarborgd, tenminste indien het personeel voldoende wordt om- en bijgeschoold.

aandachtspunt

Ook al wordt er een universitaire opleiding nagestreefd die toegang wil verschaffen tot een brede waaier van toekomstmogelijkheden (vertalers), toch moet worden overwogen of de bestaande synergie tussen de disciplines 'algemene vakken' en 'vertalen' niet kan/moet worden uitgebreid.

Wellicht is een consensus wenselijk tussen de verschillende taalgroepen over 'onderwijsvisie' en 'onderwijsfunctie' (zie commentaar).

commentaar

Sommige docenten zijn de mening toegedaan dat er eigenlijk geen verschillende onderwijsvisies als dusdanig bestaan, maar dat het onderwijs afhankelijk van de vakgroep anders 'functioneert'. Vraag is of de doelstellingen, die voor elke discipline identiek zijn, dan wel bereikt worden.

2.2.1.5 opleidingsprogramma

sterke punten

Het curriculum is sinds de beperking van het aantal contacturen ingrijpend gewijzigd:

- aanpassingen van de pedagogische aanpak, bijvoorbeeld groepswerk;
- flexibiliteit in het programma-aanbod (de studenten hebben bijvoorbeeld de keuze tussen verschillende modules).

Karakteristiek is de progressieve opbouw van de taal- en de vertaalvaardigheden: aandacht voor de chronologie in het leerproces (in de kandidaturen zijn de vertaal oefeningen bijvoorbeeld voornamelijk contrastief).

Het aanbod van de D-talen wordt beschouwd als een meerwaarde op de arbeidsmarkt.

aandachtspunten

De daling van het aantal contacturen voor de algemene vakken valt te betreuren. De academisering wordt erdoor bedreigd, de lesgevers – die vaak onvolledige opdrachten hebben en dus ook elders tewerkgesteld zijn – voelen zich minder betrokken en kunnen de continuïteit niet steeds garanderen, de leerstof is niet geïntegreerd in het vertaal- en tolkprogramma en de studenten vertonen een 'bagagetekort'. Zelfstudie (b)lijkt niet de eenvoudigste oplossing.

Niet alle leden van het OP zijn even vertrouwd met de nieuwe technologische middelen.

Door de aanzienlijke werkdruk (zie elders) kunnen sommige onderwijsprojecten in de licenties (bijvoorbeeld samenwerken aan één thema) niet worden geconcretiseerd.

Stages zijn volgens de visitatiecommissie onontbeerlijk.

Er kunnen/moeten meer professionele vertalers in de vertaalopleiding worden ingeschakeld (cf. het systeem van visiting professors in de tolkopleiding).

Sommige taalgroepen werken met een klein aantal lesgevers, die bijgevolg verantwoordelijk zijn voor een groot aantal cursussen. Daardoor wordt ook het afstemmen van vertaalvakken op elkaar bemoeilijkt: de lesgever is geen universele deskundige. Misschien kan occasionele externe hulp worden ingeroepen.

Tal van studenten en afgestudeerden vinden dat de spreekvaardigheid te weinig aan bod komt.

commentaar

Enkele docenten zijn van oordeel dat de *actieve kennis van vreemde talen* van de studenten in de loop van de licenties vermindert. Als oorzaken worden aangehaald: een Erasmusverblijf aan een universiteit/hogeschool zonder Nederlands, of zonder de tweede en/of derde vreemde taal en het tijdrovende werk aan de eindverhandeling. Het verdient aanbeveling na te gaan of deze situatie zich sporadisch voordoet dan wel of ze inderdaad algemeen is. In het laatste geval moeten de uitwisselingen en de taakbelasting van het eindwerk opnieuw worden bekeken.

2.2.1.6 werkveldervaring en afstudeerwerk

sterke punten

De voorbereiding op het afstudeerwerk gebeurt degelijk en gestructureerd:

- informatiebrochure;
- aangepaste cursus stilistiek;
- beoordeling moeilijkheidsgraad.

Voor de studenten in de tolkopleiding betekent de stage bij de Europese Commissie een goede kennismaking met de beroepswereld.

aandachtspunten

Voorlopig zijn er te weinig rechtstreekse contacten met het bedrijfsleven, er is geen stage voor studenten in de vertaalopleiding en ook geen onderzoekswerk in samenwerking met het arbeidsveld. De verklaring hiervoor is

dat een beperkt percentage van de studenten het beroep van vertaler zal uitoefenen; de stagekeuze is dus een probleem. Momenteel wordt dat alles doorgeschoven naar de BA/MA-hervorming (zie commentaar).

Mondelinge verdediging van het eindwerk of niet; voor iedereen verplicht of niet? Ook die vragen worden naar de toekomst doorgeschoven.

commentaar

Zal de stagekeuze voor de opleiding vertaler er in de BAMA-structuur gemakkelijker op worden? Bovendien wordt voorlopig alleen gesproken over een *optionele* stage. Het 'competentiegericht onderwijs' kan volgens de commissie net gedurende een stage getoetst worden.

2.2.1.7 internationalisering

sterke punten

Het aantal deelnemers (zowel inkomend als uitgaand) stijgt dank zij de ruime bereidwilligheid en vrijwillige inzet van meerdere leden van het OP en ATP.

De organisatie van een extra snelcursus Nederlands voor Nederlandsonkundigen draagt ongetwijfeld bij tot dat succes.

De leden van het OP krijgen de gelegenheid deel te nemen aan nationale/internationale ontmoetingen in het domein vertalen-tolken.

Aan het HIVT worden geregeld colloquia, congressen, studiedagen... georganiseerd die bijdragen tot de wetenschappelijke uitstraling van de hogeschool en de opleiding.

Het tijdschrift *Linguistica Antverpiensia* geniet internationale faam.

aandachtspunten

Het is jammer dat studenten na een Erasmusuitwisseling de optie derde vreemde taal niet meer kunnen kiezen.

Enkele studenten moeten na een Erasmusverblijf een bepaalde leerstof bijwerken, maar dat is tegen de geest en de principes van het ECTS.

Wellicht moet de financiële ondersteuning opnieuw worden bekeken. Om de uitwisselingsakkoorden met bepaalde universiteiten/hogescholen te kunnen behouden (Nederlands is helaas een handicap), pleiten de docenten voor een meer realistische vergoeding door de hogeschool.

Zogenaamde 'risicostudenten' krijgen niet de gelegenheid aan de uitwisselingsprogramma's deel te nemen, wat de studenten als een discriminatie aanvoelen.

2.2.1.8 leersituatie

sterke punten

De verstrekte informatie naar aanleiding van 'open dagen' wordt door latere studenten eerlijk en correct genoemd. Iemand met een TSO- of BSO-opleiding wordt op de hoogte gebracht van de beperkte slaagkansen.

Vakgroepen beschikken over een wetenschappelijke en pedagogische autonomie.

In de tweede cyclus wordt daadwerkelijk aan de verantwoordelijkheidszin en de professionele attitude van de studenten gewerkt (bijvoorbeeld door studenten voor keuzes te plaatsen).

aandachtspunten

Autonomie is inderdaad belangrijk: 'Vraag niet aan een Spanjaard te werken als een Duitser' is een vaak gehoord argument. Toch blijven overleg en afstemming in de ogen van de commissie onontbeerlijk. Voor het specifieke en het karakteristieke aspect van de opleiding is het wenselijk het pedagogisch concept 'vertalen' taaloverschrijdend te definiëren.

Misschien moet worden onderzocht hoe het aantal oefeningen – via contacturen of via zelftraining - voor kandidaat-tolken kan worden opgedreven.

commentaar

Studenten die vandaag het secundair onderwijs hebben gevolgd, hebben niet systematisch een 'lager' talenniveau in vergelijking met vroeger. De mondelinge vaardigheden blijken doorgaans beter ontwikkeld; de schrijfvaardigheid daarentegen vertoont meer lacunes.

De parate kennis wordt steeds als problematisch bestempeld.

Een aantal fundamentele technieken (bijvoorbeeld samenvatten) worden niet of onvoldoende beheerst. Mogelijk kunnen voorbereidende (zomer/vakantie)-cursussen die – technische – tekortkomingen verhelpen.

2.2.1.9 toetsing en evaluatie

sterk punt

Het parallelle traject 'permanente evaluatie' of 'examens' biedt iedereen maximale slaagkansen en draagt in niet onbelangrijke mate bij tot de zelfstandigheid en verantwoordelijkheidszin van de studenten.

aandachtspunten

Evaluatie van vertaal- en tolk oefeningen wordt door de studenten – zoals ook in het ZER vermeld – als docentgebonden beschouwd (de ene lesgever wil langere zinnen, de andere niet, ...). Het gebrek aan duidelijke criteria is een pijnpunt. Bovendien worden de schaarse criteria niet steeds correct begrepen (vooral door studenten uit de eerste cyclus). Het is wenselijk voor identieke vertaaldisciplines (ongeveer) dezelfde criteria te hanteren (bijvoorbeeld juridisch vertalen, wetenschappelijk vertalen, ...). De vaststelling dat een aantal lesgevers zonder vertaalopleiding vertaal oefeningen moeten evalueren, verhoogt enkel de twijfel van de student over de rechtvaardigheid van de beoordeling.

De docimologie kan voor sommige taalonderdelen (bijvoorbeeld spelling) op dezelfde manier worden onderzocht: hoe moet bijvoorbeeld een fout tegen de vervoeging worden getaxeerd? Waarom zijn er verschillende criteria afhankelijk van de lesgevers?

De mogelijkheid tot beoordeling van de lesgever door de student moet worden onderzocht.

commentaar

Een aantal lesgevers trachten hun studenten via enquêtes te bevragen over de inhoud van de cursus, maar het gaat hier om individuele initiatieven. Ook bij de keuze van de vertaaldomeinen die in de loop van een academiejaar zullen worden aangesneden, worden in enkele gevallen de studenten (van de tweede cyclus) betrokken.

2.2.1.10 studie- en studentenbegeleiding

sterke punten

De opleiding streeft ernaar een correcte, openhartige en laagdrempelige relatie tussen lesgevers en studenten uit te bouwen:

- toekomstige kandidaat-eerstejaarsstudenten uit het TSO of BSO worden – reeds op infodagen – gewezen op de moeilijkheidsgraad van de studies;
- aan studenten wordt steeds voldoende zelfstandigheid gelaten: geen betutteling;
- afgestudeerden spreken met lof over de ongedwongen sfeer;
- sinds de programmawijziging in eerste kandidatuur en de verhoogde studiebegeleiding beëindigen aanzienlijk meer studenten hun jaar;

- er wordt spontaan en open over een mogelijke vervolgstudie gesproken.

De anker 'studenten' speelt vooral voor de eerstejaarsstudenten een geruststellende rol (moederfiguur).

aandachtspunten

Door de vermindering van het aantal contacturen is de noodzaak van zelfstudie toegenomen. Vooral in de eerste cyclus verloopt die aanpassing helemaal niet vlot. Het monitoraat, met inschakeling van studenten uit de tweede cyclus of Erasmusstudenten, bestaat niet voor elke taalgroep (er is geen verplichting tot organisatie) en levert niet de gewenste resultaten op (vaak volgen slechts de beste studenten de extra oefeningen). Het tutoraat bestaat (nog) niet. Het zou bovendien in de gegeven omstandigheden alweer de werkdruk verhogen. Kan meer permanente evaluatie helpen? Dreigt die niet tegelijkertijd de werkdruk nog te verhogen?

De aanwezigheid van de ombudsdienst – hoewel ingevoerd met de bedoeling problemen zo vlug mogelijk op te sporen en op te lossen - wordt op gemengde gevoelens onthaald. Sommige studenten vinden dat ze geholpen worden, anderen zijn de mening toegedaan dat de ombudspersonen ook lesgevers zijn en dus niet onafhankelijk kunnen optreden. Bovendien verloopt de informatiedoorstroming niet steeds correct: sommige eerstejaars denken dat de ombudsdienst alleen tijdens de examens bereikbaar is, andere weten hem/haar het hele jaar te vinden.

Velen vinden dat er een oriënteringstoets in het eerste jaar moet worden ingelast.

Voor sommige disciplines is het aantal studenten per groep te omvangrijk (20 à 30 voor sommige praktische oefeningen).

commentaar

Nieuwe studenten krijgen alle 'nuttige' informatie op de eerste dag van het academiejaar (onder andere over de ombudsdienst, ...) en kunnen alles in het reglement nog eens opnieuw lezen. Dit laatste gebeurt te weinig of niet. Bijgevolg zijn ze niet goed op de hoogte van de werking in de hogeschool. Er kan een andere infoverspreiding worden overwogen.

2.2.1.11 studeerbaarheid en studierendement

sterke punten

Alleen de goede studenten manifesteren voldoende zelfwerkzaamheid.

Om de daling van het aantal contacturen te compenseren, worden geregeld taken gegeven. De controle daarover wekt een indruk van schoolsheid.

Bovendien bestaat de neiging sneller te willen werken (slides...) om verloren uren alsnog te recupereren. Op die manier wordt gepoogd dezelfde hoeveelheid leerstof te verwerken als voordien. Daar slaagt de opleiding echter niet in, waardoor de zelfwerkzaamheid van de student er ook niet op verbeterd.

commentaar

Voor een aantal studenten valt de overgang van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs zwaar uit. Hoewel dit niet moet worden overdreven, menen ook sommige afgestudeerden dat dit euvel via begeleiding kan worden verholpen.

2.2.1.12 afgestudeerden

sterke punten

De gediplomeerden zijn zeer tevreden over het niveau van de opleiding.

De afgestudeerden onderstrepen vooral de zin voor zelfstandig werk die aan het HIVT wordt ontwikkeld.

Het aantal native speakers vormt een onbetwistbare troef voor de opleiding.

aandachtspunten

De stage heeft pas nut als ze een langere periode bestrijkt.

Er zou meer oog moeten zijn voor methodologie, realistisch tekstmateriaal en simulatie van de beroepsomgeving (bijvoorbeeld inschatting van de tijd die nodig is om een opdracht tot een goed einde te brengen).

commentaar

De afgestudeerden vinden de studiebelasting aanvaardbaar.

Er zou meer aandacht moeten worden geschonken aan de nieuwe technologieën.

De commissie heeft bedenkingen bij het feit dat een te groot aantal lesgevers zonder vertaalopleiding instaat voor de vertaallessen.

2.2.1.13 maatschappelijke dienstverlening

sterke punten

Het talenprogramma van de VZW HACOM vult perfect het thema 'maatschappelijke dienstverlening' in: het beantwoordt aan een behoefte en draagt daadwerkelijk bij tot de naambekendheid van het HIVT.

Ook de snelcursus Nederlands voor de Erasmusstudenten is een aantrekkingspunt voor de opleiding.

aandachtspunt

De mogelijkheden die de VZW HACOM biedt, verdienen alle aandacht.

2.2.1.14 onderzoek

sterk punt

Het departement verzorgt reeds meerdere jaren een eigen publicatie met grote bekendheid in vertaal- en tolkkringen: *Linguistica Antverpiensia*.

aandachtspunt

Er is wellicht te weinig projectmatig onderzoek. Publicaties – en die zijn talrijk - zijn vaak de vrucht van individuele inspanningen.

commentaar

Het is een lovenswaardig initiatief studenten bij het onderzoek te betrekken, maar dan moet terdege op de haalbaarheid van het wetenschappelijk niveau worden toegezien.

2.3 Hogeschool Gent

inleiding

De opleiding vertaalkunde maakt deel uit van de Hogeschool Gent, een multisectorale hogeschool die een dertigtal basisopleidingen aanbiedt, gespreid over 13 departementen.

De Gentse vertaalopleiding werd door het Oost-Vlaamse provinciebestuur opgericht in 1968, als een academische uitbreiding van zijn bloeiend talenonderwijs in dag- en avondleergangen. Van bij het begin werd een hoge kwaliteit in het onderwijsaanbod nagestreefd, wat mede mogelijk werd gemaakt door een verregaande autonomie van de jonge instelling bij haar aanstellingsbeleid. Aanvankelijk droeg ze de naam van Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken, later vervangen door Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken (PHVT). Bij de fusie als uitvloeisel van het hogescholendecreet van 1994, werd de PHVT omgevormd tot het departement Toegepaste Taalkunde, later herdoopt tot departement Vertaalkunde van de Mercator Hogeschool.

Sinds 24 september 2001 maakt de opleiding als departement Vertaalkunde deel uit van de Hogeschool Gent. De binnen de hogeschool gebruikte letterbenaming VETO slaat op 'Vertalers en Tolken', de twee opties die de opleiding aanbiedt.

De Hogeschool Gent maakt deel uit van de Associatie Universiteit Gent.

2.3.1 bespreking van de thema's

2.3.1.1 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

sterk punt

Sinds 2001 organiseert de Hogeschool Gent verschillende 'kwaliteitsdagen'. De kwaliteitszorg wordt dus ook centraal gevolgd. Binnen de opleiding zijn er de zogenaamde 'docentenoverlegdagen'. Bovendien wordt af en toe in functie van de kwaliteitszorg een speciale dag met gastsprekers georganiseerd.

aandachtspunten

De Universiteit Gent heeft een engagementsverklaring afgelegd om de hogescholen te academiseren. Er moet over worden gewaakt dat de Hogeschool Gent en de opleiding daarbij hun eigen karakter en authenticiteit kunnen bewaren.

Door de daling van het aantal lesgevers moet de specialisatie van de docenten wel eens worden aangepast. Hoewel sommigen daarin een welkome afwisseling zien, mag de expertise niet uit het oog worden verloren.

commentaar

Het is wenselijk voor de vertaalopleiding eenzelfde organisatorische structuur uit te bouwen als voor de tolkafdeling, waar overleg over het programma kan worden gepleegd (cf. moeilijkheden naar aanleiding van de programmahervorming 1997-1998).

2.3.1.2 personeel

sterke punten

Het personeel legt op elk niveau een grote bereidwilligheid en dienstbaarheid aan de dag. In veel gevallen mag terecht van positief engagement gesproken worden. De ervaring, knowhow en/of inzet van de lesgevers worden geregeld onderstreept.

Het monitoraat wordt voor sommige taalgroepen efficiënt georganiseerd.

aandachtspunten

Binnen de opleiding bestaan een aantal commissies en werkgroepen met de bedoeling iedereen te laten participeren, te informeren en verantwoordelijkheid te geven. Over het algemeen wordt dit positief beoordeeld, maar volgens sommigen wordt daarbij wel eens vergeten dat het onderwijzend personeel in de eerste plaats onderwijs wil verstrekken.

Het tekort aan native speakers is een pijnpunt.

Docenten met een ombudsfunctie vinden bijscholing op psychologisch vlak nuttig, maar moeten dan wel de eigen lessen inhalen.

Door de gewijzigde begeleidingsberekeningen (vroeger 14 studenten per lesgever) groeit de taakbelasting constant: voor nieuwe taken komen er geen nieuwe personen.

De zware taakbelasting van het onderwijzend personeel, die tot 133 % kan oplopen, laat ook het gevoel na dat er geen tijd meer rest voor interessante projecten.

Ook het ATP zit duidelijk tegen de maximale prestatiegrens aan. Er worden heel veel uren gepresteerd waar geen compensatie tegenover staat.

commentaar

Vergaderingen zijn tijdrovend. De suggestie een aantal beperkingen in de tijd op te leggen bij de behandeling van bepaalde punten kan tijdbesparend werken.

De taakspreiding in percentages uitdrukken wordt door menig personeelslid als betuttelend en bovendien als onnauwkeurig en onjuist ervaren.

2.3.1.3 materiële en financiële randvoorwaarden

sterk punt

Het onderwijzend personeel geniet ruime faciliteiten voor bijscholing en deelname aan colloquia, zowel nationaal als internationaal. Het wordt daartoe ook aangemoedigd.

aandachtspunten

Eenzijds wordt de studenten gevraagd dat ze het via Blackboard aangeboden oefenmateriaal zouden raadplegen, anderzijds maakt de computerinfrastructuur (aantal toestellen, beschikbaarheid, ...) dat niet mogelijk. Studenten moeten een computer reserveren.

De financieringscriteria werden sinds 1997 niet meer aangepast. Het is voor de commissie onduidelijk welke impact dat heeft op de opleiding.

De tolkeninfrastructuur vertoont nogal wat gebreken: een aantal cabines functioneert momenteel niet.

commentaar

De Hogeschool Gent past inzake financiering van de verschillende departementen een ietwat bevreemdende strategie toe. Van het aan een departement toegekend budget wordt 7 % ingehouden die het departement via projecten, internationalisering of maatschappelijke dienstverlening kan terugverdienen. De opleiding slaagt daar steeds in, maar betreurt dan weer dat ze ondanks de talloze inspanningen op niet meer dan die 7 % aanspraak kan maken.

Met andere departementen van de Hogeschool Gent bestaan er spanningen doordat het departement eigenlijk een dubbele opleiding aanbiedt (vertaler en tolk) maar slechts voor één opleiding wordt gefinancierd. Daarenboven wordt een veelheid aan talencombinaties aangeboden - wat de Hogeschool Gent bekendheid geeft -, maar de financiële middelen maken een doeltreffende begeleiding (een groot aantal groepen) niet in alle geledingen mogelijk.

2.3.1.4 onderwijsdoelstellingen

sterke punten

Ondanks taalafhankelijke verschillen inzake pedagogische aanpak heerst er toch een duidelijke en eensluidende consensus over de eindtermen, met name gespecialiseerde vertalers en conferentietolken opleiden.

Momenteel wordt volop werk gemaakt van de ontplooiing van een netwerkstructuur waarin een nagenoeg identieke visie op vertalen en tolken wordt ontwikkeld. Dat proces moet nog groeien, maar wordt algemeen ondersteund. Op die manier zal het gebrek aan een intervakgroep vertalen worden gecompenseerd.

aandachtspunt

Het is niet onnuttig binnen de 'sterke' vreemde talen en in het kader van de mondelinge taalbeheersing de vertalers een voorproefje te geven van wat tolkwerk eigenlijk inhoudt. Het valt evenwel aan te bevelen spraakverwarring te voorkomen en in het curriculum niet van 'cabinetolken' te spreken. Niet ten onrechte bestaat bij de tolken de vrees voor een tweederangs- of derderangstolk.

2.3.1.5 opleidingsprogramma

sterke punten

Overeenkomstig de algemene consensus over de onderwijsdoelstellingen bestaat er ook een ruim verspreide vertaalstrategie, het ESIT-onttalen-hertalen-model dat uiteraard afhankelijk van de tekstaard en de taal wordt aangepast. Lesgevers geven zich daarbij rekenschap van de verschillende graad van taalverwerving (wel of geen voorkennis), maar streven niettemin een identieke filosofie na.

De progressieve opbouw wordt in de meeste taalgroepen geprezen: de eerste cyclus bereidt niet voor op een beroep. Vertaal oefeningen moeten er worden gezien als een middel tot taalverwerving.

aandachtspunten

In het streven naar een kwalitatief hoogstaande opleiding moet wel rekening worden gehouden met de haalbaarheid van de gevraagde inspanningen. Ze mogen niet op één discipline worden geconcentreerd vanwege de vermeende strenge eisen van één vakgroep of studieonderdeel.

De coördinatie binnen de vertaalgroep ligt moeilijker dan binnen de tolkgroep. Dat heeft enerzijds te maken met het verschil in aantal studenten, anderzijds ook met het beroepsprofiel van de afgestudeerde. De tolk is veelal een tolk, de vertaler een taalspecialist. In de BA/MA-structuur zal met het aanbod van 3 masteropleidingen de specificiteit van de vertaalopleiding toenemen. De taalspecialist kan dan terecht in een master meertalige communicatie.

Bij de ontwikkeling van de BA/MA-structuur zal de inzet van taaltechnologie moeten groeien.

Indien de studiepunten als enige wegingsnorm worden gebruikt bij de deliberatie, dreigt het gewicht van de basistaal en de algemene vakken ten opzichte van de vroegere regeling te verminderen. Dat is alarmerend. De opleiding scoort bijzonder goed voor Nederlands en de algemene vakken zijn primordiaal.

Voor de studenten uit de licenties is er een groot verschil tussen de talen wat de eisen betreft.

commentaar

Hoewel het ZER vermeldt dat computermedia steeds meer bij het onderwijs worden betrokken, constateert de commissie toch een zekere achterstand op dit gebied.

Het NEXUS-project waarbij elk departement verondersteld wordt een samenwerking uit te bouwen met een ander departement kan verrijkend werken, maar het mag geen verplichting om de verplichting zijn.

Ook de raamovereenkomst met de Universiteit Gent kan tot nieuwe initiatieven leiden.

2.3.1.6   werkveldervaring en afstudeerwerk

sterke punten

Het tweedaags sollicitatieseminarie wordt over het algemeen op prijs gesteld.

Over de scriptie-eisen bestaat bij niemand twijfel; het gewicht van het eindwerk wordt in het kader van de BA/MA-structuur gevoelig opgetrokken.

De beoordeling van het eindwerk gebeurt bijzonder grondig (verslagen, mondelinge verdediging, beoordelingsfiche, ...).

Er wordt ook een scriptieoverlegdag georganiseerd om precies per scriptiesoort tot gemeenschappelijke ideeën te komen.

aandachtspunten

Een stage van 14 dagen is te kort: het is nauwelijks voldoende als inleefperiode.

De studenten hebben een te zwakke kennis van basissoftwarepakketten.

De inlooperperiode vooraleer iemand volledig zelfstandig aan de slag kan in een vertaalbureau, schommelt, afhankelijk van de student, tussen één en twee jaar. Het werkveld vreest dat door de daling van het aantal contacturen ook de basiskennis zal verminderen.

Waarom alleen docenten en hoogleraren scripties mogen superviseren, is onduidelijk: de meeste beroepsvertalers en -tolken voeren die titel niet, maar zijn wel onmisbaar voor de beoordeling.

De uitbreiding van de stageduur doorschuiven naar de vakantieperiodes of die verwezenlijken ten koste van in te halen lestijden lijkt de commissie pedagogisch niet verantwoord.

commentaar

Het werkveld haalt wel eens het gebrek aan zelfzekerheid aan (bijvoorbeeld aarzelingen om een telefoongesprek in de vreemde taal te voeren).

2.3.1.7 internationalisering

sterke punten

Gaststudenten die een heel jaar in Gent verblijven, kunnen worden klaargestoomd voor deelname aan een van de examens voor het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal.

Er leeft een lange traditie van ruime deelname door de studenten aan de uitwisselingsprogramma's.

aandachtspunt

De uitwisseling met Engelstalige partners ligt heel moeilijk vanwege de uitsluitend Nederlandstalige opleiding die aan gaststudenten kan worden aangeboden. Er wordt heel veel (te veel?) op de goodwill van de lesgevers gerekend om parallel met het gewone programma cursussen in andere talen aan te bieden.

commentaar

De opleiding geniet van oudsher een internationale reputatie op het vlak van de mobiliteit. Alles wordt in het werk gesteld om de studenten aan te sporen aan de internationalisering deel te nemen.

2.3.1.8 leersituatie

sterke punten

Teamwork is daadwerkelijk opgenomen in de onderwijsprocedure: het verloopt volgens een met de studenten overeengekomen schema.

Monitoraat en mentoraat, hoewel ze niet voor elke taalgroep op identieke wijze zijn opgevat, leveren behoorlijke resultaten op.

aandachtspunten

De informatiedoorstroming wordt wel eens gebrekkig genoemd. Informatieverstrekking via het internet is voor veel kotstudenten niet toegankelijk.

De examenroosters worden laat bekendgemaakt.

2.3.1.9 toetsing en evaluatie

sterke punten

Er bestaat een trend om het eindcijfer voor een taaldiscipline niet op één enkele proef te baseren. Bovendien geven de testmomenten in de taalgroepen de studenten een vrij duidelijk beeld over hun niveau en werkmethode.

Ook de permanente evaluatie wordt op prijs gesteld.

Er is een behoorlijke feedback na de examens.

Een student krijgt stelselmatig zicht op de wijze van evalueren. Telkens als hij een vertaling inlevert, krijgt hij die terug met een cijfer. Op die manier verwerft hij gaandeweg inzicht in de evaluatiewijze van de lesgever.

aandachtspunten

Het valt te hopen dat de inhaaldag per taal in de examenperiode door de studenten 'correct' wordt gebruikt.

De visie op de evaluatie van vertaal oefeningen is wat onduidelijk; dat zal vermoedelijk verbeteren in de masteropleiding, doordat het verschil zal worden gemaakt tussen een master vertalen en een master interculturele of meertalige communicatie. Pas dan zal resoluut kunnen worden geopteerd voor een doeltreffende vertaalevaluatie.

Een student beschikt over de mogelijkheid zijn gecorrigeerd examen (zonder het cijfer) in te kijken VOOR de deliberatie. Onderhandelen over het resultaat wordt uitgesloten, maar het systeem kent onstabiele kanten.

Sommige studenten zouden liever al meer examens in januari hebben.

De informatie over de optelling en/of samenvoeging van evaluaties voor leerstofonderdelen moet voor de studenten concreter en duidelijker worden uitgewerkt.

commentaar

Intussen bestaat er wel een collegiale houding tegenover het toetsingsmodel: er wordt gekozen voor differentiatie. De ideale vertaling bestaat niet. Er wordt van uitgegaan dat elke docent een potentiële klant is. Vraag is of er misschien toch geen rekening moet worden gehouden met standaardcriteria uit de beroepswereld.

2.3.1.10 studie- en studentenbegeleiding

sterke punten

Elke student uit het hoogste jaar weet precies hoe de scriptiebeoordeling verloopt.

Er wordt heel veel belang gehecht aan de zelfstandigheid en de mondigheid van de student.

De ombudsdiensten leveren efficiënt werk.

Er gaat ook ruime aandacht naar expertiseopbouw.

De cursus 'studievaardigheid' wordt als een grote hulp beschouwd.

aandachtspunten

De taakbelasting van de ombudspersonen ligt hoog (cf. verslag van vorig jaar).

Voor instromende studenten is de informatieorganisatie nog niet helemaal optimaal.

commentaar

De spreekuren van de lesgevers vallen veelal tijdens de middagpauze of tijdens andere lesuren. Volgens de studenten wordt er daarom zo weinig gebruik van gemaakt.

2.3.1.11 studeerbaarheid en studierendement

sterke punten

De examenspreiding per vakgroep beantwoordt momenteel aan de verwachtingen van de studenten.

Het taalrendement ligt hoog.

Vanuit de centrale diensten van de hogeschool zijn er projecten gestart om de studietijd te meten. Dat is op zichzelf reeds lovenswaardig. Het is echter even verdienstelijk vast te stellen en bekend te maken dat zo'n perceptiestudie niet vlekkeloos verloopt (bijvoorbeeld het tijd-schrijven is niet haalbaar → het tijd-schatten; studenten focussen op studeervakken en geven geen tijdmeting aan voor de redactie van een tekst).

Er wordt gepoogd zo vroeg mogelijk de motivatie van de student voor zijn talencombinatie te achterhalen. Bepaalde weinig utilitaire keuzes verklaren immers vaak de lage slaagpercentages.

aandachtspunten

Het jaaractieplan naar aanleiding van de perceptiemeting bij de studenten is een uitstekend initiatief. Concreet werd totnogtoe enkel in individuele gevallen of voor gemeenschappen (bijvoorbeeld de bewegwijzering) geredigeerd. Het valt te hopen dat er in de toekomst meer tijd kan worden uitgetrokken voor de verwezenlijking van meer punten uit het plan. Samenwerking met de ombudsdienst zoals gepland lijkt een goed voornemen.

Bij de ontwikkeling van het studierendement moet er wel over worden gewaakt dat snelheid niet leidt tot oppervlakkigheid.

Het volume van het vertaalwerk moet misschien worden opgevoerd. Studenten hebben wel eens het gevoel dat de besprekingen te gedetailleerd verlopen.

Studenten tonen geen interesse om deel te nemen aan de departementale raad met het oog bijvoorbeeld op verbetering van de leersituatie. Zij beweren dat dit niet veel baat en dat er onvoldoende naar hen wordt geluisterd.

commentaar

6 à 8 uur examen per dag was te veel. Eén dag tussen de examendagen was te weinig. Die problematische situatie is nu verholpen.

2.3.1.12 afgestudeerden

sterke punten

Afgestudeerden spreken met lof over de inzet en de competentie van de lesgevers. Ze zijn van oordeel dat ze een sterke opleiding hebben gevolgd met strenge maar gerechtvaardigde eisen voor de beheersing van vreemde talen.

De opleiding stelt alles in het werk om de studenten verantwoordelijkheidsbesef bij te brengen.

Het werkveld is unaniem enthousiast over de hoge kwaliteit van de taalbeheersing van de afgestudeerden. Die ligt hoger dan bij gediplomeerden van de universiteiten.

aandachtspunten

Er is een uitgesproken wens naar een grondigere kennismaking met taaltechnologische hulpmiddelen voor de vertaler.

Het werkveld vindt tekstrevisie geen sterk punt van de gediplomeerden.

Afgestudeerde tolken wijzen op het fundamentele verschil tussen de oefeningen gedurende de opleiding en het reële beroepsleven. Meer stagemogelijkheden kunnen de integratie in het werkveld optimaliseren.

Op basis van de eigen ervaring wensen sommige afgestudeerden voor de komende generaties enig inzicht in onderwijsmethodologie, KMO-management, boekhouding en marketing.

commentaar

Ondanks de grote tevredenheid over de talenkennis mag volgens velen nog meer aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van de mondelinge taalvaardigheid.

2.3.1.13 maatschappelijke dienstverlening

sterk punt

Er wordt vaak een beroep gedaan op de opleiding inzake dienstverlening. Vorig jaar werden tot ieders voldoening 17 opdrachten voor de 'buitenwereld' uitgevoerd. Daarbij wordt steeds keurig nagegaan of er geen nadeel wordt berokkend aan gediplomeerden.

2.3.1.14 onderzoek

sterke punten

In het kader van onderzoeksprojecten krijgen de leden van het onderwijzend personeel ruim de gelegenheid deel te nemen aan colloquia, congressen, seminaries en dergelijke.

De opleiding organiseert geregeld lezingen, studiedagen en colloquia om de studenten de mogelijkheid te bieden deskundigen aan het woord te horen en aan de eigen knowhow te werken.

aandachtspunt

Als het wetenschappelijk onderzoek geen deel uitmaakt van een project, is het kennelijk moeilijk er een percentage taakbelasting in rekening voor te brengen. Het individuele onderzoek dreigt daardoor niet alleen te worden beknot, maar wordt door enkelen aangevoeld als een veredelde vorm van vrijetijdsbesteding.

commentaar

Soms dragen eindwerken van studenten bij tot het onderzoekswerk van lesgevers. Het is maar de vraag of aldus geen ongezonde naijver kan groeien bij medestudenten wier scriptie niet behoort tot de specificiteit van de promotor.

2.4 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

inleiding

De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst is een multidisciplinaire hogeschool met vestigingen in Brussel, Gent, Leuven en Sint-Katelijne-Waver. De hogeschool bestaat uit acht departementen: Architectuur, Bedrijfskunde, Beeldende Kunst, Handelswetenschappen, Industriële Wetenschappen, Muziek- en Podiumkunsten, Technologie en Toegepaste Taalkunde.

De VLEKHO-campus in Brussel huisvest naast het departement Toegepaste Taalkunde ook het departement Handelswetenschappen en het Centrum voor Voortgezette Opleidingen.

Na de gemeenschappelijke kandidaturen hebben de studenten in de licenties de keuze tussen de opleiding vertaler of de opleiding tolk. Binnen de opleiding vertaler worden twee opties aangeboden: vertaalkunde en meertalige bedrijfscommunicatie.

De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst is toegetreden tot de Associatie K.U. Leuven.

2.4.1 bespreking van de thema's

2.4.1.1 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

sterk punt

Er bestaat een grote bereidwilligheid tot kwaliteitsverwerving: tal van enquêtes worden georganiseerd waarmee permanente zelfverbetering wordt beoogd. De inrichting van een onderwijsontwikkelingsprogramma in het kader van de BA/MA-structuur, de kwaliteitscontrole volgens het EFQM-model, de PGO-studiedagen en de navormingen inzake het beleid en de jaarlijkse studiedagen zijn initiatieven die de kwaliteitszorg ten goede kunnen komen.

aandachtspunten

Onderzoekswerk valt momenteel buiten wat de VLEKHO doet: er moet een echt onderzoeksbeleid worden uitgetekend.

Verder is er de vaststelling dat academisering en professionalisme moeilijk te verenigen zijn en dat er te weinig tijd is om beide aspecten naar behoren in te vullen.

De opleiding moet nu evolueren van zeer praktisch gericht naar academisch. Dat omvormingsproces verloopt traag. Er zijn wel doelstellingen, maar die zijn (nog) niet te verzoenen met de werkelijkheid van vandaag.

Er zou een eensgezinde interpretatie van het begrip 'academisering' moeten komen. Volgens sommigen betekent dat het aantrekken van meer doctores, anderen verwijzen naar het decreet waarin staat dat academisering voorbereidt op wetenschappelijk onderzoek.

Er dreigt ook een conflictsituatie te ontstaan als in de toekomst steeds wordt benadrukt dat studenten niet voor die academische opleiding hebben gekozen.

commentaar

De opleiding heeft een voorstel tot organisatie van vier masteropleidingen ingediend: master tolken, master vertalen, master meertalige communicatie en master journalistiek. De associatie (met de K.U. Leuven) zal zich daar evenwel eerst over uitspreken, en dan pas de Vlaamse regering. Dit zorgt voor een gevoel van onzekerheid.

2.4.1.2 personeel

sterke punten

Elke vakgroep kan in principe rekenen op de medewerking van een native speaker.

De opleiding wordt periodiek door de studenten geëvalueerd.

Leden van het OP krijgen volop de mogelijkheid zich bij te scholen of deel te nemen aan colloquia en dergelijke. Lesgevers scholen zich ook bij tijdens de vakantieperiode.

Dank zij de BA/MA-gesprekken is de groepscultuur aanzienlijk versterkt.

aandachtspunten

Het huidig personeel is nog sterk literair geschoold. In de toekomst moet het aspect toegepaste taalkunde meer aan bod komen bij de indienstneming.

De vertaalgroepen moeten het vaak zonder native speaker stellen.

De taakbelasting loopt op tot 120 %, waardoor de kwaliteit onder druk komt. Voor wetenschappelijk onderzoek is er bijgevolg ook geen ruimte meer. Ook de scriptiebegeleiding dreigt hieronder te lijden.

Ook bij het ATP ligt de werkdruk hoog. De docenten zijn niet erg blij met het aantal overuren en het gebrek aan compensaties. Alleen de sfeer en de docentenwaardering bieden enig soelaas.

Nieuwe docenten moeten tegenwoordig ook verschillende vakken doceren, wat tot kwaliteitsvermindering kan leiden.

Een doctoraat halen is haast niet mogelijk als de docenten niet op eigen initiatief een loopbaanonderbreking overwegen.

commentaar

Het 'vinden' van native speakers die bovendien het Nederlands beheersen, blijkt erg moeilijk te zijn, wat nadelig is voor de kwaliteit van de cursussen vertalen naar de vreemde taal.

Het ATP werkt niet per departement. Het lijkt de commissie evenwel moeilijk van alle markten thuis te zijn.

2.4.1.3 materiële en financiële randvoorwaarden

sterke punten

VLEKHO is zeer goed gehuisvest, met verschillende types lokalen die allemaal beantwoorden aan de gestelde onderwijsnormen.

Computerlokalen, talenpractica, tolkinfrastructuur, bibliotheek en restaurant behoren tot de aantrekkingspunten van het complex.

aandachtspunt

Er is geen airco op de derde etage.

commentaar

Voor de financiering wordt de OBE toegepast. Wie binnen de hogeschool niet zelfbedruipend is, moet onderhandelen met andere departementen. Dit is nadelig voor een departement dat een belangrijk aantal (kleine) groepen (talencombinaties) aanbiedt.

2.4.1.4 onderwijsdoelstellingen

sterk punt

VLEKHO wil in de toekomst (BA/MA-structuur) een realistisch onderwijsbeleid blijven voeren, dus geen master in gespecialiseerd vertalen of conferentietolken na een vierjarige studie.

aandachtspunten

De academisering van de opleiding moet versneld worden uitgevoerd; de interesse vanwege de studenten voor de PESC-vakken (politieke, economische, sociale en culturele achtergrond) moet worden bevorderd. Het aantal algemene vakken moet overigens worden uitgebreid. VLEKHO moet zich naar de buitenwereld profileren als meer dan een louter praktische taal- of informaticaopleiding, en voldoen aan de verwachtingen die worden gesteld aan een licentiaatopleiding Toegepaste Taalkunde.

De studenten uit de tolkopleiding kampen met de frustratie dat ze niet voldoende worden opgeleid tot conferentietolk.

commentaar

Zit de publiciteitspolitiek van de opleiding wel op het juiste spoor met de nadruk die wordt gelegd op het 'schools' karakter, zoals het continu rooster?

2.4.1.5 opleidingsprogramma

sterke punten

De studenten prijzen het sterke curriculum Nederlands.

Kandidaat-tolken volgen in het tweede jaar een verplichte kennismakingscursus.

aandachtspunten

De attitude tegenover de algemene vakken moet opnieuw worden bekeken. De algemene vakken zijn versnipperd over veel docenten, wat de indruk wekt dat de lesgever VLEKHO slechts aandoet voor een 'vluchtige passage'.

VLEKHO zal oplossingen moeten vinden om zijn praktisch gerichte taalopleiding voldoende wetenschappelijk te ondersteunen.

Terecht merken de studenten op dat in vergelijking met het totaal aantal vertaaluren het aantal tolkuren te laag is om een zeker niveau te bereiken.

commentaar

Het omvormingsdossier naar de BA/MA-structuur zou niet alleen meer algemene vakken bevatten, maar tevens een betere integratie in de vertaallessen verzekeren. Dat zou inderdaad een pluspunt voor de opleiding betekenen.

Meer methodologisch overleg inzake vertalen, taaldidactiek, vertaalevaluatie en didactiek van de algemene vakken is wenselijk.

Een opleiding 'conferentietolken' is niet uitgesloten, maar het zal een master na een eerste master tolken worden (dus drie + één + één).

2.4.1.6 werkveldervaring en afstudeerwerk

sterke punten

De voorbereiding op teamwork wordt positief ervaren.

De organisatie van een veertiendaagse stage is op zich een troef.

aandachtspunten

Het teruglopen van het aantal uren algemene vakken heeft ook invloed op de ontwikkeling van de zoekmethode, namelijk waar het erom gaat de betrouwbaarheid van bronnen aan te geven.

Er moeten vragen worden gesteld bij niet-begeleide tolkenstages.

Over de taalgroepen heen is voor de begeleiding van scripties een grotere consensus wenselijk.

De stage moet op ondubbelzinnige wijze worden georganiseerd: een verplichte kennismaking met het werkveld van twee weken tijdens de colleges en de verplichting de gemiste leerstof op eigen initiatief in te lopen is pedagogisch twijfelachtig. De afwezigheid van de studenten leidt overigens tot ontevredenheid bij de lesgevers. Bovendien worden de studenten er nog toe aangespoord twee extra weken stage te volgen tijdens een vakantie. De noodzaak van de stage mag dan al duidelijk blijken, de reële integratie ervan in het studieprogramma mag niet langer worden uitgesteld.

De stages moeten ook worden voorbereid en opgevolgd; de studenten worden soms geconfronteerd met opdrachten waar ze helemaal niet op zijn voorbereid.

2.4.1.7 internationalisering

sterke punten

Om eigen studenten de mogelijkheid te bieden naar een buitenlandse universiteit te gaan, spannen zeer veel docenten zich extra in om de gaststudenten goed te begeleiden (extra college-uren, ...). VLEKHO neemt ook deel aan het initiatief BRUNET.

De studentenmobiliteit scoort behoorlijk.

aandachtspunt

De docentenmobiliteit oogst te weinig succes, maar ook dat heeft alles te maken met de taakbelasting.

2.4.1.8 leersituatie

sterke punten

De opencursusdagen blijken een interessant en nuttig initiatief.

De mogelijkheid een lessenrooster aan te bieden met een vrije dag in het hoogste jaar is een pluspunt: de studenten kunnen onderzoek voor hun scriptie verrichten.

aandachtspunten

Door de zelfstudie op te drijven worden de studenten nu het hele jaar door belast. Daardoor ontstaat een desinteresse voor complementaire activiteiten (studentenenquêtes, ...).

De studenten betreuren de veranderingen die in het curriculum voor Nederlands zijn aangebracht.

commentaar

Het gecompriëerde lessenrooster – een wens van de hogeschool – mag dan al een promotie-element zijn voor de eerstejaarsstudenten, het draagt niet bij tot de ontwikkeling van de wetenschappelijke autonomie van de student die bijvoorbeeld geen tijd vrijmaakt voor bibliotheekbezoek.

2.4.1.9 toetsing en evaluatie

sterke punten

Er werden aanzienlijke verbeteringen aangebracht in de examenregeling.

Alle vakgroepen hebben een coördinator die zorgt voor de takenspreiding over het hele jaar.

aandachtspunten

De beoordeling van de vertalingen geschiedt soms op subjectieve basis: er moet worden gestreefd naar kwaliteitsnormen.

Misschien moet worden overwogen of meer permanente evaluatie niet wenselijk is voor de beoordeling van vertalingen.

Er moet meer overleg tussen lesgevers plaatsvinden: sommigen weten hoegenaamd niet van elkaar wat ze doen en hoe ze evalueren. Door de veertiendaagse samenkomsten van de vakgroepvoorzitters en een initiatief zoals de 'workshop' kan daar verbetering worden verwacht. Het is jammer dat de werkgroep 'vertalen' niet meer bestaat als gevolg van de te grote taakbelasting. De evaluatie kan alleen verbeterd worden door de criteria te harmoniseren.

Ook de tolkenevaluatie vraagt om een model.

commentaar

Afwezigheid op een examen gedekt door een ziektebriefje geeft recht op een inhaalbeurt. Dit systeem valt af te raden.

2.4.1.10 studie- en studentenbegeleiding

sterke punten

Het monitoraat is een sterk punt, op voorwaarde dat het wordt uitgebreid tot alle taalgroepen.

Studenten kunnen op internet alle informatie over de opleiding en de dagelijkse activiteiten vernemen.

Er wordt naar gestreefd de studiedruk te meten.

De functie van ombudsman/vrouw wordt efficiënt ingevuld.

aandachtspunten

De vaststelling dat in de licenties nog aan begeleide zelfstudie wordt gedaan, pleit wellicht niet voor voldoende responsabilisering in de kandidaturen. De opleiding moet zich hoeden voor een al te bemoederend karakter van de studentenbegeleiding.

Door de daling van het aantal contacturen wordt het tekort aan vakinhoud via verplichte huislectuur gecompenseerd. Daar moet wel op worden toegezien.

De uitstrooinformatie – ondanks een plaatsingsdienst – kan beter: studenten vergelijken met wat in andere departementen van dezelfde hogeschool gebeurt.

2.4.1.11 studeerbaarheid en studierendement

sterk punt

De studenten onderstrepen de pedagogische aandacht van de lesgever voor de stijgende moeilijkheidsgraad van de opdrachten.

aandachtspunten

De studenten tonen weinig belangstelling voor deelname aan raden en dergelijke als gevolg van een (te) hoge studiebelasting.

Vanuit het werkveld wordt ook oppervlakkigheid gemeld als oorzaak van achterblijvend rendement.

commentaar

De studentgerichtheid mag niet te ver gaan.

2.4.1.12 afgestudeerden

sterke punten

Afgestudeerden vinden de contacten met de lesgevers optimaal: de sociale kloof is heel klein.

De voorbereiding op het beroepsleven (seminarie over zelfstandig beroep, ...) wordt echt op prijs gesteld. Er bestaat geen echte kloof tussen de opleiding en het beroepsleven, maar de stap is groter voor de tolken.

aandachtspunten

Uit de bevraging van de oud-studenten blijkt dat de tevredenheid over de opleiding groot is. Alleen bij de tolken leeft de frustratie dat de opleiding hen niet heeft gebracht wat ze ervan hadden verwacht.

Het gebrek aan specialisatie wordt op de professionele markt als een tekortkoming ervaren.

2.4.1.13 maatschappelijke dienstverlening

sterk punt

Het zeer mooie buurtproject - hulp aan allochtone kinderen - verdient bewondering en aanmoediging en draagt bij tot de maatschappelijke bewustwording van de studenten.

commentaar

Het project betreft een aanzienlijk aantal studenten bij de activiteiten en wordt tevens als stage aangeboden.

2.4.1.14 onderzoek

aandachtspunten

Dit thema blijkt een belangrijk pijnpunt: 100 % onderwijs en 20 % administratie laten weinig of geen ruimte voor wetenschappelijk onderzoek, wat de noodzakelijke academisering belemmert.

Het wetenschappelijk onderzoek is te afhankelijk van de persoonlijke inzet; het is voorlopig te weinig geïnstitutionaliseerd.

Er zou meer onderzoek moeten worden verricht op het vlak van contrastieve taalkunde en vertaalwetenschap.

commentaar

Het wetenschappelijk onderzoek wordt doorgeschoven naar de associatie, in de hoop actiever te kunnen worden in samenwerkingsverband.

2.5 Lessius hogeschool

inleiding

De Lessius hogeschool is ontstaan uit de fusie van de Handelshogeschool Antwerpen en de Katholieke Vlaamse Hogeschool (KVH). De hogeschool heeft vier departementen: Handelswetenschappen, Vertaler-Tolk, Psychologie en Logopedie-Audiologie en drie campussen verspreid over de stad Antwerpen. Na de kandidaturen heeft de student de keuze tussen de opleiding vertaler en de opleiding tolk.

De Lessius hogeschool is toegetreten tot de Associatie K.U. Leuven.

2.5.1 bespreking van de thema's

2.5.1.1 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

sterke punten

De centrale visieteksten waarvan de implementatie werd toevertrouwd aan de verschillende departementen, blijken behoorlijk productief te zijn.

De interdisciplinaire modules (bijvoorbeeld samenwerking van een taalspecialist met een jurist) worden ervaren als een vernieuwend en verrijkend initiatief voor de kwaliteitsbeoordeling.

Het onderzoek gebeurt ook met het oog op aanpassingen van de onderwijsinhoud.

Voor de kwaliteitsbewaking wordt gewerkt aan enquêtemodellen in samenwerking met de academische studiedienst.

aandachtspunt

Op grond van historische banden (Katholieke Vlaamse Hogeschool) en vroegere samenwerking (onder meer hoogleraren die aan de KVH doceerden, wat sinds de opheffing van de cumulatie niet meer kan), heeft de Lessius hogeschool gekozen voor een associatie met de K.U. Leuven. Om de eigen identiteit te verzekeren moet er wel op worden gelet dat het curriculum van de hogeschool en dat van de faculteit Letteren elkaar niet al te zeer overlappen.

commentaar

Er heerst twijfel over de toekomst van de opleiding binnen de associatie en in het vooruitzicht van de BA/MA-structuren. Niemand weet eigenlijk precies waar de opleiding terecht zal komen.

2.5.1.2 personeel

sterke punten

Er is een zeker evenwicht tussen praktijkmensen en academici. Voor het tolkwerk wordt geregeld een beroep gedaan op professionele gastdocenten. Voor het vertaalwerk wordt een beroep gedaan op mensen met een eigen vertaalbureau in functie van reflectie en evaluatie van oefeningen.

Er zijn voldoende native speakers.

Het personeel treedt in dienst na een systematische analyse van de didactische vaardigheden en het wetenschappelijk potentieel van de kandidaten.

Nieuwe docenten genieten ook een behoorlijke instroombegeleiding.

Alle leden van het onderwijzend en administratief personeel krijgen ruime bijscholingsmogelijkheden intra en extra muros.

aandachtspunten

Voor sommige taalgroepen zijn er nog te weinig medewerkers uit het echte beroepsleven.

Werken aan academisering is heel mooi, maar met name in de tolkopleiding zijn nogal wat lesgevers actief, als assistenten of contractuelen, die niet benoemd kunnen worden zonder proefschrift. Enerzijds komt daardoor de continuïteit in het gedrang, anderzijds kan dit leiden tot instroom van jonge mensen. Promotiemogelijkheden zijn er alleen via het doctoraat. Dit verdient verdere opvolging.

Er bestaat ook verwarring over de komende academiseringsfondsen. De tijdelijke contractuelen zijn van mening dat die fondsen voorbehouden zijn voor lesgevers in vaste dienst. De algemene directie ziet dit ook als een probleem.

De taakbelasting is dermate toegenomen dat in sommige vakgroepen het wetenschappelijk onderzoek of de scriptiebegeleiding ernstig in het gedrang komen. De docenten worden ertoe verplicht deel te nemen aan de administratieve taken.

De leden van het administratief en technisch personeel hebben een groot aantal overuren gecumuleerd, onder meer als gevolg van de verplichte lange openingstijden van de secretariaten.

commentaar

De studenten vinden de docenten bijzonder enthousiast.

Sommige oudere docenten hebben de indruk dat men hen het liefst met pensioen zou zien gaan: ze kosten te veel en kunnen op grond van hun diploma's geen aanspraak meer maken op de titel van hoogleraar.

Leden van het ATP zijn bang voor de toekomst: binnen de associatie wordt een bediendecontract in het vooruitzicht gesteld onder meer om het aantal vakantiedagen te beperken. 's Morgens nemen de leden van het ATP zelfs geen koffiepauze en het initiatief om tijdens de middagpauze een les in een vreemde taal bij te wonen om de Erasmusstudenten te helpen, is wegens tijdgebrek en werkdruk stopgezet. Het ATP-personeel werkt momenteel verder dank zij de morele steun van de docenten, het departementshoofd en de studenten.

Het hoge percentage van vastbenoemden heeft tot gevolg dat er in de nabije toekomst geen assistenten meer kunnen worden benoemd, wat demotiverend werkt.

2.5.1.3 materiële en financiële randvoorwaarden

sterke punten

De vertaler- en tolkopleiding beschikt over een uitstekende moderne, multifunctionele infrastructuur met ruime aandacht voor de ontwikkeling van de informatica. In het bijzonder het zelfstudiecentrum verdient bewondering en betekent een buitenkans voor de student.

De plannen voor de bouw van een nieuw auditorium laten het beste vermoeden.

De commissie heeft de indruk dat het onderhoud van de infrastructuur bevredigend is.

aandachtspunten

Voor de hele hogeschool wordt dezelfde software gebruikt die intern werd ontwikkeld. Het programma staat echter nog in de kinderschoenen, wat gevolgen heeft gehad voor de les- en examenroosters.

De kostprijs van het 'oude' personeel valt nadelig uit voor het departement. Misschien kan hier binnen de hogeschool voor compensatie worden gezorgd.

commentaar

De lesgevers beschikken over ruime open kamers; er wordt nu zelfs nog gepoogd kleine werkruimten voor maximum drie personen te creëren.

2.5.1.4 onderwijsdoelstellingen

sterke punten

Iedereen moet afstuderen met voldoende noties van informatica (Powerpoint-presentaties, online-vertalen,...).

Het vernieuwd curriculum dat in 2000 werd geïmplementeerd, zorgt ervoor dat de student momenteel een programma volgt waarin de evolutie van algemene opleiding tot specialisatie zeer progressief gedoseerd en ontwikkeld is.

aandachtspunten

Binnen de taalgroepen wordt wel aan overleg en 'kruisbestuiving' gedaan. Het is wenselijk dat initiatief taalgroepoverschrijdend versterkt uit te werken, want er zijn didactische verschillen tussen verschillende taalgroepen. Voor de studenten van de licenties is er te weinig overleg tussen de verschillende vakgroepen.

De studenten-tolken wensen meer tips bij de uitstroombegeleiding en klagen over te weinig praktijk.

2.5.1.5 opleidingsprogramma

sterke punten

In 2000 werd met het oog op de nieuwe BA/MA-structuur reeds een curriculumaanpassing doorgevoerd met een 3de studiejaar als scharnier en een voorzichtig maar zeer gestructureerd opgebouwd programma. In elk studiejaar wordt een nieuwe attitude bijgebracht om een gefaseerde opbouw te realiseren.

Er wordt binnen de hogeschool doelbewust departementsoverschrijdend gewerkt, wat voor de vertaler-tolkopleiding tot effectieve synergieën met het departement Handelswetenschappen leidt.

Er is een wezenlijk overleg tussen de taalgroepen inzake de curriculum-omschakeling.

Het nieuwe programma biedt de student via de keuzevakken mogelijkheden tot zelfontplooiing.

De algemene vakken worden goed geïntegreerd in de vertaalkvakken.

De studenten hebben zeggenschap in het curriculum met name waar het gaat om de relevantie van de keuzevakken.

aandachtspunten

Sommige studenten vinden het 'zinnetjes vertalen' betuttelend en zinloos. Pas later volgt de correcte inschatting van het pedagogisch proces. Dit probleem valt wellicht te verhelpen.

Er is wel vraag naar meer informatie over de specifieke vakgebieden waarin wordt vertaald (terminologie, databanken, ...).

Ook al wordt ervan uitgegaan dat reflectie de basis is voor snel en meer prestatiegericht werken, toch moeten aspecten als hoeveelheid, tijdsdruk en deadline meer aandacht krijgen in het curriculum.

Spreekvaardigheid verdient meer aandacht.

2.5.1.6 werkveldervaring en afstudeerwerk

sterke punten

Het vernieuwde scriptiebeleid heeft het wetenschappelijk niveau van de eindwerken verbeterd.

De stage bestaat momenteel als keuzevak: de organisatie ervan verloopt zeer gestructureerd (dagboek, gesprekken, rapport). Er wordt naar gestreefd de stage te laten aansluiten bij de scriptie. Er wordt grote omzichtigheid aan de dag gelegd bij de keuze van bedrijven waar studenten een stage kunnen volgen.

De afgestudeerden kunnen rekenen op een behoorlijke uitstroombegeleiding.

De aangebrachte zoekmethodologie en de drang naar nauwkeurigheid blijken behoorlijk doeltreffend.

Een jurist geeft een cursus over de deontologie en het statuut van de vertaler. Ook voor de tolken bestaat het vak tolkwetenschap waarin onder meer het tolkstatuut en de vrije markt worden behandeld.

aandachtspunten

Er moet worden nagegaan of de stage – nu een keuzevak – geen verplicht element moet worden in de opleiding: de stagebegeleiding moet inderdaad ook groeien.

De studenten ervaren de correcte invulling van de stage als problematisch. Dat dreigt zo te blijven zolang er geen officiële periode in het academiejaar voor de kennismaking met de beroepswereld wordt gepland.

Volgens de afgestudeerden is de grootste discrepantie tussen de beroepswereld en de opleiding het verschil tussen taalopleiding en vertaaltechnologie: terminologie, computergestuurde vertaling, revisie van machinevertaling, layout-aanpassing en postediting, vertaling van in Excel geconverteerde bestanden zonder de codes te beschadigen.

commentaar

De stage en de contacten met de beroepswereld hebben er wel voor gezorgd dat er nu minder 'wereldvreemde' onderwerpen worden behandeld.

Volgens vertegenwoordigers uit het werkveld bedraagt de inleefperiode ongeveer een jaar.

2.5.1.7 internationalisering

sterke punten

Om het Erasmusprogramma te realiseren worden heel veel inspanningen geleverd dank zij de goede wil van een aantal docenten.

Er worden enkel uitwisselingen georganiseerd met andere vertaler-tolkopleidingen om net die vaardigheden te versterken.

aandachtspunt

Het aantal studenten dat naar het buitenland gaat, daalt. De mobiliteit werd met de invoering van het nieuwe curriculum naar het laatste jaar verplaatst, omdat het derde jaar als scharnierjaar fungeerde. Het combineren van de Erasmusuitwisseling en de eindverhandeling levert echter problemen op voor de studenten.

2.5.1.8 leersituatie

sterke punten

Het uitstekend ingerichte zelfstudiecentrum behoort tot de troeven van het departement.

De efficiëntie van de bronnenondersteuning wordt algemeen gewaardeerd.

aandachtspunt

De responsabilisering van de studenten en hun tijdbeheer blijven problematisch. Het is moeilijk de grens te bepalen waar begeleiding in betutteling dreigt over te gaan.

2.5.1.9 toetsing en evaluatie

sterk punt

Er is een speciale werkgroep in het leven geroepen waarbinnen evaluatiematrixen van grote vertaalbureaus of overkoepelende organen worden besproken om die eventueel ook in het vertaalonderwijs toe te passen.

aandachtspunten

Hoewel iedereen het wel eens is over noodzakelijk evaluatieoverleg, draagt een consensusmatrix toch niet de goedkeuring weg van alle docenten, zelfs niet van de echte vertalers. Evenmin wordt de verplichting voor alle vertaallesgevers om die matrix uit te testen op prijs gesteld. De matrix is gebaseerd op kwaliteit: andere parameters zoals snelheid komen niet of te weinig aan bod.

De studenten stellen een gebrek aan aansluiting vast tussen de toetsing gedurende het jaar en het examen (= een oefening tegen de tijd).

commentaar

De mogelijkheid van een dubbele evaluatie van een vertaling (door een vakspecialist en een neerlandicus) wordt overwogen. Dat zou een opmerkelijke innovatie betekenen.

2.5.1.10 studie- en studentenbegeleiding

sterke punten

De informatiebrochure, de introductieweek en de oriënteringstoetsen voor talen met voorkennis beantwoorden aan de verwachtingen van de student.

Er heerst een algemene tevredenheid over de ombudsdiensten.

De kleine groepen en de aanspreekbaarheid van de docenten worden over het algemeen gewaardeerd.

aandachtspunten

Sommige studenten hebben het gevoel dat niet alle lesgevers zich terdege bewust zijn van de studiebelasting.

E-learning wordt aanbevolen, maar de studenten bestempelen die niet unaniem als doeltreffend en studentvriendelijk. Het is niet eenvoudig om de traditionele methoden te verzoenen met de nieuwe technologie. Er moet worden onderzocht of de verbetering van de resultaten echt het gevolg is van e-learning.

De nabespreking van de examens op dezelfde dag als de proclamatie wordt niet als een gelukkig idee beschouwd.

commentaar

Hoewel uit de commentaren geregeld lof weerklinkt voor de organisatie van de opleiding, laten de studentenenquêtes toch vermoeden dat niet alles steeds even vlekkeloos verloopt. Dit laatste wordt dan toegeschreven aan het slecht gekozen moment waarop de bevraging heeft plaatsgevonden. De

hogeschoolrijpheid loopt terug, wat meer studentgerichtheid vereist. Vraag is hoever daarin mag worden gegaan: inhaalbeurten voor gemiste examens, faalangsttrainingen, predeliberaties, bevraging over de lectuur van het examenreglement, uitstellen van werken, ... Waar ligt opnieuw de grens tussen begeleiding en betutteling?

2.5.1.11 studeerbaarheid en studierendement

aandachtspunten

Er moet een algemeen systeem voor studietijdmeting worden uitgewerkt.

De studiebelasting – niet de moeilijkheidsgraad! – in het tweede jaar lijkt problematisch.

Het regelmatig gebruik van het zelfstudiecentrum door de studenten moet aandachtig worden gevolgd.

Als dezelfde leerstof door verschillende lesgevers wordt verstrekt, is meer overleg wenselijk.

Dezelfde test wordt soms tot twee keer toe georganiseerd: dat verhoogt uiteraard de kans het minimum te halen, maar garandeert niet noodzakelijk een verhoogd studierendement.

commentaar

De gemiddelde afstudeertijd ligt op 4,35 jaar, wat bijzonder laag is.

De opleiding stelt bij de instromende studenten te weinig hogeschoolrijpheid vast. De eerstejaars echter vinden de overgang van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs best haalbaar. Wellicht worden in dat eerste jaar te veel toegevingen gedaan die in het tweede jaar moeten worden gecompenseerd door een verhoogde studiebelasting.

2.5.1.12 afgestudeerden

sterke punten

De afgestudeerden zijn tevreden over de doeltreffendheid van het vreemdetalenonderwijs.

De wijzigingen in het curriculum (vroeger te algemeen) komen de opleiding ten goede, mede door een betere integratie van de vertaaltechnologie.

aandachtspunt

Er wordt aangedrongen op het meer leren omgaan met de tijdsdruk, de deadlines, de hoeveelheid, de specialisatie en de vertaaltechnologie.

2.5.1.13 maatschappelijke dienstverlening

sterk punt

Het initiatief 'sociaal- en gerechtstolken' heeft zeker bijgedragen tot de naambekendheid van de opleiding.

aandachtspunten

De maatschappelijke dienstverlening mag dan al aansluiten bij het wetenschappelijk onderzoek (sociaal en gerechtstolken), toch zijn er geen initiatieven inzake posthogeschoolvorming (verdere opleiding van afgestudeerden of derden).

De opleiding moet zich hoeden voor een al te oppervlakkige toekenning van de titel 'beëdigd vertaler' na de zeer korte opleiding 'sociaal- en gerechtstolken'.

commentaar

De opleiding gaat ervan uit dat ze om extra middelen (financiën) te genereren eerst over meer personeel moet kunnen beschikken. In het licht van het huidige personeelsbestand zou een en ander de kwaliteit van het bestaande programma kunnen aantasten. Waarom kan dit echter elders dan wel?

2.5.1.14 onderzoek

sterke punten

De diversiteit van de projecten waar de opleiding daadwerkelijk aan deelneemt (nieuwste ontwikkelingen in de vertaalwetenschap, de terminologie, het medisch, juridisch en sociaal tolken, tekstlinguïstiek, ...) onderstreept de brede belangstelling van de lesgevers en draagt ook bij tot de kwaliteit van de opleiding.

De docenten staan ook in voor behoorlijk wat publicaties: er wordt specifiek aandacht besteed aan vertaalwetenschappelijke, vertaaldidactische en vertaalmethodische aspecten, terwijl veel elders gepubliceerd didactisch materiaal vooral bedoeld is voor de filologenopleiding of de loutere taalverwerving.

aandachtspunten

Hoewel de meeste lesgevers het onontbeerlijk vinden aan onderzoek te doen, is er voor onderzoek slechts 5 % (forfaitair) in de taakbelasting van de lesgevers gepland. Dit volstaat niet met het oog op de permanente academisering.

Er zijn meer projecten dan personen die effectief aan onderzoek doen: er is dus een spanning tussen de ambitie en de middelen op het vlak van het onderwijzend personeel.

Er wordt misschien te veel verwacht van de academiseringsfondsen.

bijlage 1

---

curriculum vitae van de visitatieleden

Jean Klein (1937) studeerde Germaanse talen in Luik. Hij werkte vanaf 1965 in de Ecole d'Interprètes Internationaux in Mons, aanvankelijk als docent, nadien als hoogleraar en de laatste zes jaar als directeur. Hij was tot 2003 secretaris van de CIUTI (Conférence internationale permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interprètes). Hij is voorzitter van de « Internationale Vereinigung Sprache und Wirtschaft » (IVSW), Fachberater bij de « Deutscher Terminologietag » (DTT), lid van de opleidingscommissie van de "Fédération internationale des Traducteurs (FIT) en erelid van de "Belgische Kamer van Vertalers, Tolken en Filologen" (BKVTF).

Frans De Laet (1948) is germanist van opleiding en werd in 1981 lesgever aan het Institut Supérieur de Traducteurs et Interprètes in Brussel. Sinds 2000 heeft hij het mandaat van directeur. Hij heeft ervaring met visitaties en is lid van de internationale werkgroep accreditatie van het CIUTI. Hij was lange tijd verantwoordelijk voor de lerarenopleiding Sociale Promotie en geeft nog steeds opleiding aan linguïsten op de Europese Commissie.

Eugenia Knops (1952) werkte na haar opleiding Germaanse Talen als docente sociolinguïstiek aan de K.U. Leuven en de Universiteit Nijmegen. In 1989 stapte zij over naar het bedrijfsleven. Zij werkte bij Siemens in München, waar ze als project- en groepsmanager verantwoordelijk was voor de ontwikkeling van systemen voor automatisch vertalen en gecontroleerde taal, en bij Lant in Leuven, waar ze voornamelijk als consultant naar bedrijven toe werkte. Momenteel werkt ze als docent aan de ULB. Zij heeft een ruime ervaring op het vlak van kwaliteitszorg en management en is vertrouwd met de wensen van het werkveld naar de studenten vertaalkunde.

Ton Naaijens (1953) is germanist van opleiding. Hij startte zijn loopbaan aan het Instituut voor Vertaalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 1997 is hij verbonden aan de Universiteit van Utrecht als hoogleraar Duitse letterkunde alsmede Vertaalwetenschap. Hij is in Utrecht de coördinator is van het masterprogramma Vertalen. Zijn specialisatie ligt in het literair vertalen. Hij heeft ervaring met het visitatieproces in Nederland.

Elisabeth Freudenstein-Weijer (1949) begon na haar tolkenopleiding bij de Europese Commissie als tolk. Van 1999 tot 2004 was zij hoofd van de Tolkeneenheid Nederlands met een veertigtal tolken en zeventig freelance medewerkers. Sinds 2004 staat zij aan het hoofd van een tolkenafdeling bestaande uit vier tolkeneenheden bij het Directoraat Generaal Tolken. Zij neemt als jurylid deel aan examencommissies.

0 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

- voorstelling van de opleiding;
- beschrijving van het beleid, algemene strategie en/of doelstellingen inzake onderwijs, internationalisering, maatschappelijke dienstverlening, onderzoek, ...
- beschrijving van het kwaliteitsbeleid en van het systeem van interne kwaliteitszorg.

1 thema concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

- concrete uitwerking kwaliteitszorg in de opleiding (enquêtes, consensusvergaderingen, evaluatie, relaties met werkveld, ...);
- meetresultaten van de opleiding vanuit het interne kwaliteitsinstrument;
- verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- opvolging van de verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- kwaliteitscoördinator in de opleiding (verantwoordelijkheid, draagvlak, functioneren); thema kwaliteitszorg in het opleidingsteam.

bijlage: overzicht scores, formulieren, (opvolgings)verslagen vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding

2 thema personeel

- human Resources Management (o.a. aanstelling en/of aanwerving, allocatie, bevordering, functionering en evaluatie);
- betrokkenheid van personeel (commitment en empowerment);
- werking van het opleidingsteam (coördinatie, teamverantwoordelijkheid, draagkracht, ...);
- professionalisering van het personeel buiten de technische deskundigheid (ook o.a. navorming);
- technische deskundigheid van het onderwijzend personeel (vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch) (ook hoe gaan wij daarmee om?, navorming, ...);
- onderzoekdeskundigheid en/of deskundigheid in de beoefening en de ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing);
- technische, administratieve en organisatorische deskundigheid (ATP, ondersteunende diensten) (ook o.a. navorming).

bijlage: omvang, cijfermateriaal, samenstelling personeel (diploma, categorie, functieomschrijvingen, opdrachten), overzicht navorming personeel

3 thema materiële en financiële randvoorwaarden

- onderwijsruimten (incl. laboratoria, practica- en werkgroep ruimten, ateliers, ...);
- mediatheek;
- computerfaciliteiten;
- beschikbare werkingsmiddelen;
- studenten- en docentenfaciliteiten.

bijlage: cijfermateriaal

4 thema onderwijsdoelstellingen

- onderwijsvisie van de opleiding;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het hoger onderwijs;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het werkveld.

bijlage: beroeps- en/of opleidingsprofiel, onderwijsvisie en/of onderwijsdoelstellingen

5 thema opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

- concretisering van de onderwijsdoelstellingen in het opleidingsprogramma;
- de aandacht in het opleidingsprogramma voor de vaardigheden die het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren ondersteunen;
- actualiteitsgehalte van het opleidingsprogramma;
- sequentiële opbouw en coherentie van het opleidingsprogramma;
- aandacht voor de karakteristieken van de studenteninstroom;
- aanbod en structuur van flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma;
- het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen.

bijlage: opleidingsprogramma en studiegids van de opleiding

6 thema afstudeerwerk en/of werkveldervaring

- opvatting(concept), inhoud en niveau;
- begeleiding (o.a. duidelijkheid regelingen en voorzieningen);
- beoordeling (gehanteerde criteria en wijze van beoordeling);
- relatief gewicht in de opleiding.

bijlage: stagecontract, stagebeoordelingfiche, lijst van stageplaatsen, gebruikte handleiding en/of afspraken bij begeleiding en beoordeling van afstudeerwerken

7 thema internationale dimensie

- integratie van de doelstellingen van het internationaliseringbeleid in de opleiding;
- de internationale dimensie in de opleiding;
- participatiegraad van de studenten aan internationale programma's;
- internationale contacten van het personeel met terugkoppeling naar het onderwijs;
- samenwerking met buitenlandse instellingen.

bijlage: cijfergegevens internationalisering (studenten, personeel, take-up rate, begroting, uitgaven, ...)
internationalisering

8 thema leersituatie

8.1 onderwijsvormen

- de verschillende onderwijsvormen (hoorcollege, werkgroepen, projectwerk, practica, zelfstudie, ...)
(concept, geschiktheid in relatie tot doelstellingen, didactisch niveau);
- innovatieve onderwijsvormen;
- proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten.

8.2 leermiddelen

- de verschillende onderwijsmiddelen (syllabi, handleidingen, cursussen, didactische hulpmiddelen, ...)
(in relatie tot doelstellingen en kwaliteit);
- inschakeling van innovatieve leermiddelen in de opleiding (o.a. ICT).

bijlage: proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten, onderwijsreglement en/of -regeling en/of -procedure wijziging onderwijsvormen en leermiddelen

9 thema toetsing en evaluatie

- de verschillende evaluatievormen (concept, in relatie tot de doelstellingen van de opleidingsonderdelen en de opleiding als geheel, gerichtheid van de evaluatie op het toetsen van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes, moeilijkheidsgraad);
- criteria en wijze van beoordeling door de evaluatoren;
- criteria en wijze van beoordeling van de examencommissie;
- organisatie van toetsen en examens;
- transparantie van de evaluatie.

bijlage: examenreglement en/of regeling

10 thema studie- en studentenbegeleiding

10.1 studenteninstroom

- instroomprofiel (ook zijdelings);
- instroombegeleiding;
- voorlichting aan abituriënten/aspirant-studenten;
- activiteiten ten aanzien van de aansluiting secundair - hoger onderwijs.

10.2 studiebegeleiding en studentenbegeleiding

- studiebegeleiding tijdens het eerste jaar;
- studiebegeleiding/advies tijdens het vervolg van de opleiding;
- communicatie van de onderwijsdoelstellingen, onderwijs- en examenreglement/ regeling;
- psychosociale begeleiding;
- studentenparticipatie;
- ombudsfunctie.

bijlage: cijfergegevens instroomprofiel en instroombegeleiding, folders en cijfergegevens studie- en studentenbegeleiding, decretaal rapport studiebegeleiding eerstejaars

11 thema studeerbaarheid en studierendement

- studierendement en studiebelemmerende of studiebevorderende factoren en maatregelen (per studiejaar/startmodules en voor de hele opleiding);
- studietijd (verdeling over en binnen de opleiding, wijze en opvolging studietijdmeting, overeenstemming begrote en reële studietijd).

bijlage: slaagcijfers alle studie jaren/modules en gemiddelde studieduur, cijfergegevens begrote en reële studietijd

12 thema afgestudeerden

- voorbereiding van de afgestudeerde op de instap in het werkveld (uitstroombegeleiding inbegrepen);
- contacten tussen de opleiding en de afgestudeerden (o.a. alumniwerking);
- waardering voor de afgestudeerden door het werkveld;
- tevredenheid van de afgestudeerden over de opleiding.

bijlage: materiaal uitstroombegeleiding en alumniwerking, rapport tevredenheidmeting bij afgestudeerden

13 thema maatschappelijke dienstverlening

- maatschappelijke dienstverlening verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg maatschappelijke dienstverlening);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de opleidingsgebonden maatschappelijke dienstverlening.

bijlage: visie en/of beleidsdoelstellingen maatschappelijke dienstverlening, overzicht maatschappelijke dienstverlening, begroting projecten maatschappelijke dienstverlening, resultaten uit kwaliteitszorg

14 thema onderzoek

- onderzoek verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs o.a. via actieve deelname studenten, kwaliteitszorg onderzoeksprojecten);

- organisatie, middelen en ondersteuning opleidingsgebonden onderzoek.

bijlage: overzicht onderzoeksprojecten, begroting onderzoek (personeel/taakbelasting, uitrusting, werking), tussentijdse en/of eindverslagen, gebruikerscommissies, resultaten uit kwaliteitszorg)

15 thema beoefening en ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing)

- de beoefening en ontwikkeling van de kunsten in de opleiding (beleidsdoelstellingen, bijdrage tot de realisatie van de doelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg beoefening en ontwikkeling kunsten);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de beoefening en ontwikkeling van de kunsten.

bijlage: overzicht beoefening en ontwikkeling kunsten in de opleiding, resultaten uit kwaliteitszorg

dag 1

09.00-10.00 uur	algemeen directeur, departementshoofd, centrale KZ coördinator
10.00-11.00 uur	opleidingscoördinatoren, KZ coördinator van de opleiding
11.00-12.00 uur	rondgang (klassen en labo's in werking)
12.00-12.30 uur	intern overleg
12.30-13.30 uur	lichte werklunch ter plekke in beperkte kring
13.30-14.30 uur	studenten eerste cyclus min. 5 max. 10 (inclusief studentenvertegenwoordiging, verschillende instroom, M en V, generatie en niet-generatiestudenten)
14.30-15.30 uur	studenten tweede cyclus min. 5 max. 10 (inclusief studentenvertegenwoordiging, M/V, generatie en niet-generatiestudenten, IAJ, min. 1 student met buitenlandse stages, zowel tolken als vertalers)
15.30-16.15 uur	studiebegeleiding en ombudsdienst
16.15-17.30 uur	inzage werkdocumenten
17.30-18.45 uur	afgestudeerden min 5 max. 10 uit de laatste 4 afstudeerjaren (tewerkgesteld in verschillende sectoren, verschillende functies, min. 1 tolk en 1 vertaler, zowel tewerkgesteld in dienstverband als met een eigen zaak)
18.45-19.30 uur	vertegenwoordigers van het werkveld (die afgestudeerden uit de laatste 4 afstudeerjaren in dienst hebben (inclusief stagementoren)
19.30 uur	hapje en drankje met de aanwezigen

dag 2

09.00-10.00 uur	docenten eerste cyclus, min. 5 max 10 (representatief voor in de opleiding in zijn geheel)
10.15-11.15 uur	docenten tweede cyclus min. 5 en max 10 (representatief voor in de opleiding in zijn geheel)
11.15-12.00 uur	verantwoordelijken internationalisering, stagebegeleiding, maatschappelijke dienstverlening
12.00-12.30 uur	vertegenwoordigers ATP
12.30-13.30 uur	lichte werklunch ter plekke in beperkte kring
13.30-14.15 uur	departementshoofd/opleidingscoördinatoren
14.15-15.00 uur	vrij spreekuur
15.00-16.30 uur	intern overleg
16.30-17.00 uur	mondelijke rapportering

bezoekdata

Erasmushogeschool Brussel	21 en 22 oktober 2003
Hogeschool Antwerpen	22 en 23 april 2003
Hogeschool Gent	16 en 17 oktober 2003
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	7 en 8 mei 2003
Lessius hogeschool	13 en 14 mei 2003

ATP	administratief technisch personeel
BA/MA	bachelor/master
BSO	beroepssecundair onderwijs
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
FTE	Full time equivalent
KUL	Katholieke Universiteit Antwerpen
OBE	onderwijsbelastingseenheid
OP	onderwijzend personeel
PGO	project- of probleemgestuurd onderwijs (de hogescholen vullen dit verschillend in)
TSO	technisch secundair onderwijs
UA	Universiteit Antwerpen
UAB	Universitaire Associatie Brussel
UGent	Universiteit Gent
VUB	Vrije Universiteit Brussel
ZER	zelfevaluatierapport